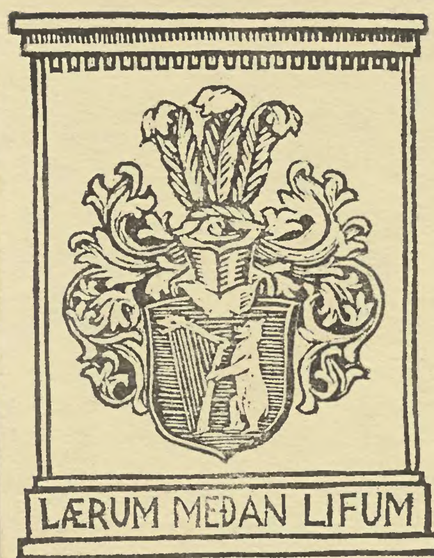
Holmboe

Sanskrit og Oldnorsk
1846

Om Pronomen relativum
og nogle relative
Conjunctioner i vort
Oldsprog
1850

LÆRUM MEÐAN LIFUM

SANSKRIT OG OLDNORSK.

AFHANDLING

af

C. A. Holmboe.

CHRISTIANIA.
Trykt paa Universitetets Forlag
i *W. C. Fabritius's* Bogtrykkerie.

SANSKRIT OG OLDNORSK,

EN SPROGSAMMENLIGNENDE

AFHANDLING

af

C. A. Holmboe,

Professor i de østerlandske Sprog ved Norges Universitet.

CHRISTIANIA.

Trykt i *W. C. Fabritius's* Bogtrykkerie.

Den egentlige Afhandling, med tilföiet Sanskrit m. m., gjengivet ved Contratryk i L. Fehrs lithographiske Officin.

1846.

FORORD.

Allerede en rum Tid før Slutningen af forrige Aarhundrede erkjendte Englænderne Nødvendigheden af det gamle indiske Sprogs Studium som Grundvold for Kjendskabet til de nyere Dialecter, der tales i den største Deel af Forindien, og dette Studium havde derfor i England mange og ivrige Dyrkere førend Europas Fastland skjænkede det nogen anden Opmærksomhed, end den, Selskabet de propaganda fide i religieuse Øiemed ydede det. Men i Løbet af de sidste tredive Aar har det Aar for Aar vundet flere Dyrkere; en Mængde Værker deri og derom ere udgivne, og talrige Lærestole for det ere oprettede, ikke alene ved særegne Skoler for orientalske Sprog, men ogsaa ved et stort Antal Høiskoler i Tydskland, Frankrig og fl. Lande; endog i Kjøbenhavn og Upsala har Sanskritsproget allerede i nogle Aar været doceret. Aarsagen til denne store Udbredelse ligger ikke alene i Literaturens Beskaffenhed, men ogsaa i Sprogets Rigdom, Uddannelse og Slægtskab med de fleste europæiske Sprog, baade de græsk-romaniske, de sclaviske, de gothisk-germaniske og de skandinaviske.

Der gives nemlig i ethvert Sprog, som har gjennemlevet Aartusinder, mangen Levning fra Oldtiden, som vanskeligen eller slet ikke lader sig forklare ved Hjælp af Sprogets eget Fond. Der er snart en enkeltstaaende Sprogform, som har vedligeholdt sig fra et forlængst forglemt System, snart enkeltstaaende Ord, hvis samtlige Slægtninger ere bortdøde, og hvis Forhold til Sprogmassen forøvrigt er vanskeligt at tyde. Det er i saadanne Tilfælde, at det sammenlignende Sprogstudium er et uundværligt Hjælpemiddel til et grundigt Kjendskab af det enkelte; og i denne Henseende har Sanskritsproget allerede kastet stort Lys over det græske og latinske Sprog, og har ud-

øvet en betydelig Indflydelse paa Behandlingen af disse Sprogs Grammatik. Man har nemlig med Hensyn til mangen i disse Sprog isoleret staaende Form gjenfundet den i Sanskrit som et Led af et sindrigen uddannet System; mangt et frændeløst Ord i hine Sprog er i dette gjenfundet, omgivet af en talrig Skare af Slægtninger, iførte allehaande verbale, substantiviske og adjectiviske Dragter.

Den lærde Prof. *Fr. Bopp* i Berlin har saaledes i flere Skrifter og især i sin Vergleichende Grammatik des Sanskrit, Zend, Griechischen, Lateinischen, Lithauischen, Gothischen und Deutschen (hvoraf i Aarene 1833 til 1842 4 Abtheilungen ere udkomne, indeholdende Skrift- og Lyd-Systemet, Declinationerne og det Væsentligste af Conjugationerne) behandlet de grammatiske Forholde, hvori Sanskrit stemmer overeens med det Gothiske, og, da dette er nærbeslægtet med det Oldnorske, haves her allerede vigtige Bidrag til Sammenligningen mellem dette og Sanskrit; men paa den ene Side er der, uagtet Slægtskabet, endnu mange og betydelige Differentspuncter mellem Gothisk og Oldnorsk, og paa den anden Side er den oldnorske Literatur saa meget rigere end den gothiske, at den baade giver de grammatiske Regler langt større Sikkerhed og tillige byder et rigeligere Vederlag for de Oplysninger, som Oldnorsk erholder fra Sanskrit. Fordringerne til en Sammenligning mellem disse Sprog kan man derfor ikke vente at see tilfredsstillede i hiint ellers fortjenstfulde Værk.*

For omtrent et Snees Aar siden vaktes min Opmærksomhed for Sandsynligheden af, at denne Kilde maatte kunne benyttes til Fordeel for mit Modersmaal, og denne Sandsynlighed blev snart til Vished. Jeg foretog mig derfor efterhaanden som jeg læste Værker og Afhandlinger om Sanskritsproget og Sammenligninger mellem det og andre Tungemaal, at optegne og samle Alt hvad der i grammatisk eller lexicalsk Henseende havde nogen Lighed med det norske saavel ældre som nyere Sprog. Det gik hermed meget langsomt,

* En Udsigt over det Udbytte, som Sprogsammenligningen har ydet andre europæiske Sprog, har Hr. Institutbestyrer H. Nissen leveret i Nor, 2det B. S. 157 flg., i en Afhandling om den sammenlignende Sprogvidenskab.

da mine Hovedstudier (de semitiske Sprog) og Embedsforretninger medtoge min Tid saaledes, at kun Fritimer nu og da kunde anvendes til nysnævnte Øiemed. Disse ere imidlertid stadigen blevne anvendte til at gjøre Bekjendtskab med adskilligt af hvad en Colebrooke, Wilkins, Wilson, Bopp, Lassen, Burnouf, Eichhoff, Westergaard og Fl. have udgivet, vedkommende Sanskrit-Sprog og Literatur, samt det Vigtigste af hvad der hidtil er skrevet om Zendsproget af Burnouf og Bopp, og om det Gammelpersiske i Kileindskrifterne, af Grotefend, Lassen og Burnouf. Gjennem en lang Aarrække ere mine Samlinger saaledes tilveiebragte og voxede til det Omfang, at jeg formener nu at have over Halvdelen af samtlige Stammeord i vort Oldsprog opstillede med de i Lyd og Betydning tilsvarende i Sanskritsproget og tildeels i andre indiske Dialecter, samt derhos mange andre deels i vort Skriftsprog deels i vore Almuesdialecter forekommende Ord paa samme Maade sammenlignede, endelig ikke faa Sammenligningspuncter i Lydlære, Declination, Conjugation, Afledning og Sammensætning af Ord, optegnede. Det er en Sammenstilling og Bearbeidelse af en liden Deel af disse Materialier som jeg herved forelægger mine Medstuderende, for at give en Idée om Slægtskabet mellem begge Sprog og vække en Anelse om, hvad Udbytte der for Sprogvidenskaben kan være at vente af en gjennemført Sammenligning. Ved Valget af det Stof, som her fremlægges, faldt det af sig selv, at baade Grammatik og Lexicon maatte have Deel deri; men ved Valget af den Lexicalske var der to Veie at gaae, enten at meddele Ordrækker, henhørende til et Par Bogstaver af Alphabetet, eller at meddele Samlinger af Ord, som hørte til samme Sphære af Begreber. Jeg har valgt den sidste, som den jeg formener giver et tydeligere Begreb saavel om Slægtskabets Nærhed som om dets Beskaffenhed. Jeg meddeler saaledes her først af det grammatiske Stof: *Bogstavet h i begge Sprog, Halvvocaler og Nasaler, Imperfectum, Futurum og Participium futuri passivi*, og dernæst af Ordforraadet de Ord, som i begge Sprog ere fælleds for følgende Begrebssphærer: *Mennesket i dets Kjöns-, Alders-, Ægteskabs- og Slægtskabsforholde, Dele af det menne-*

skelige Legeme; Herskere, Kamp, Vaaben og dermed beslægtede Begreber; *Ild og Lys,* og endelig *Tid.*

Da det ved Sprogsammenligninger ikke er saa ganske sjeldent at see Ordenes Betydninger fordreiede i en for Sammenligningen gunstig Retning, og deraf en Mistroe til saadanne Arbeider har været en Følge, har jeg næsten overalt angivet Betydningerne ordret efter Lexica, nemlig for Sanskritsprogets Vedkommende efter *Wilson's dictionary of Sanscrit and English, 2d ed. Calcutta 1832, 4o maj.*, det Hindustanske efter *J. Taylors dictionary hindoostanee and english, abridged by W. C. Smyth, London 1820, 8vo*, og for det Oldnorskes Vedkommende, efter *Bjørn Haldorsens islandske Lexicon, Kjøbenhavn 1814, 4o.* Ved enkelte Ord, som ei forekomme i disse, har jeg som oftest angivet Kilden paa sit Sted.

Eftersom kun meget faa Personer i Norge kjende Sanskrit-Alphabetet, har jeg stadigen omskrevet Sanskritordene med europæiske Bogstaver, efter Bopp's System, hvori jeg kun har gjort den Forandring, at jeg, istedetfor *y*, hvormed Bopp, ligesom Englænderne og de Franske, betegner den Lyd, som hos os betegnes med *j*, har brugt dette Bogstav, da *y* i Oldnorsk forekommer som Vocal, og lettelig vilde have ledet til Misforstaaelser ved at bruges i to forskjellige Betydninger.* Omskrivningssystemet findes anført paa sidste Blad. Naar jeg, uagtet Omskrivningen, tillige har anført Ordene i deres indiske Skikkelse, er Hensigten dermed ikke saameget at give den sagkyndige Læser Anledning til sikkrere Control, som at vænne den med Sanskrit ubekjendte Læsers Øie til de fremmede Former, hvorved En og Anden turde finde, at den Vanskelighed, som et nyt Alphabet lægger iveien for Sprogets Studium, ingenlunde er saa stor, at han derved bør afholdes fra at gjøre Bekjendtskab med et Tungemaal, hvoraf saa stort Udbytte er at vente, ikke alene for Sprogstudier i Almindelighed, men ogsaa i Særdeleshed for vort eget Oldsprog. Nu er ogsaa Adgangen dertil bleven betydeligen lettet

* Et Par andre Smaaforandringer skulde jeg have foretaget, dersom jeg havde kjendt Hr. Prof. Westergaards System førend min Afhandling var færdig for Pressen.

derved, at Hr. Prof. Westergaard har udgivet en *Kortfattet Sanskrit Formlære,* og en *Sanskrit Læsebog* med tilhørende Ordsamling, Kjøbenhavn 1846. 8vo. Denne grundige Kjender af Sanskritsproget har ogsaa i en Afhandling, *„on the connexion between Sanscrit and Icelandic"* * givet en fortrinlig sammenlignende Oversigt over disse Sprogs Lydlære og Declinationer.

Hvormeget Lys end den hidtil bearbeidede Deel af Sanskritliteraturen kan kaste over vort Oldsprog, vil dette dog komme til at skinne endnu klarere, naar Vêdasproget bliver mere behandlet; thi allerede hvad deraf kjendes, viser et nærmere Slægtskab med vort Oldsprog end den hidtil fortrinsviis behandlede sildigere Sanskritliteratur. Jeg kan i denne Anledning ikke undlade at henlede Opmærksomheden paa en paafaldende Lighed i Anordningen af *Jâska's* Commentar over Vêdaerne og af den yngre Edda, samt *Skálda* eller *Skáldskaparmál.* Denne indeholder nemlig hovedsagelig en Opregning af Navnene paa Guder og allehaande Gjenstande, saasom Jord, Luft, Guld o. s. v. tildeels med tilføiede Forklaringer og Bevissteder af Digte, hvori Ordene bruges, tildeels uden anden Forklaring end et i Spidsen stillet Hovedbegreb; ogsaa Homophoner med forskjellig Betydning opregnes. Hermed sammenligne man hvad der berettes om Jâska's Commentar, bestaaende af to Dele, Nighantu og Nirukti. ** *„Nighantu,* siger Kuhn, bestaaer af 5 Capitler, af hvilke de tre første indeholde en Samling af synonyme Udtryk for Begreberne Jord, Guld, Luft o. s. v., det fjerde Capitel stiller i fire Afsnit 320 Ord efter hinanden uden nogen Bemærkning, og det femte indeholder i fem Afsnit Navnene paa Guderne eller saadanne Gjenstande, som i Vêda'ernes Hymner blive paakaldte" . . . .

Om *Nirukti* eller *Nirukta* beretter han, at de tre første Afsnit ere af grammatisk Indhold, men det fjerde indeholder Ordforklaringer, hvori Forf.

* Den findes i Mémoires de la société royale des antiquaires du Nord, 1840—43, og er oversat i Hoefer's Zeitschrift für die Wissenschaft der Sprache, 1 B. S. 117 flg.

** Dr. Kuhn, über Nighantu und Nirukti — i Hoefer's Zeitschrift für die Wissensschaft der Sprache, 1 B. S. 140 flg.

nøie følger Ordrækken i Nighantu, angivende Antallet af Synonymerne i hvert Afsnit, uden at anføre hvert enkelt, hvorved han antyder, at han anseer Nighantu for en Deel af Nirukti. Han forklarer derhos leilighedsviis et og andet af disse Synonymer etymologisk, især næsten altid det Ord, som indeholder hvert Afsnits Hovedbegreb, og føier dertil sædvanligen et Beviissted af Vêdaerne; hertil slutter sig en lang Række af Homophoner med forskjellig Betydning. — Disse Commentarer, der angives forfattede mere end 400 Aar før Chr. F., synes saaledes at staae omtrent i samme Forhold til Vèdaerne som den yngre Edda, med Skálda, til den ældre Edda.

Flere Lærde have derhos paaviist Slægtskab mellem vigtige Puncter i den ældre nordiske og indiske Mythologie, og, ihvorvel det endnu er fortidligt at udtale nogen Dom om, hvorvidt den ældre Edda har fælleds Oprindelse med Vêda'erne, noget, som selv Navnet synes at antyde, ligger dog i, hvad man om begge veed, stærk Opfordring til at forfølge Sammenligningen videre.

Hvad Trykningen af nærværende Afhandling angaaer, skylder jeg at oplyse, at Mangelen af Sanskrittyper her i Staden har nødsaget mig til at overføre hvert enkelt Ark (med aabne Rum for de østerlandske Ord) fra Bogtrykkerpressen til Steen, hvorpaa Lithographen har udfyldt Rummene deels efter min Haandskrift, deels efter trykte Bøger, hvorved ikke den fuldkomne Lighed i Former har kunnet vedligeholdes, som Typographie alene er istand til at sikkre.

Christiania, i Mai 1846.

C. A. Holmboe.

RETTELSER.

S. 2, L. 9 fr. o. *þróaz* l. *þróast.*
— 13, — 14 fr. n. *kvæn* l. *kvon.*
— 27, — 5 - - *tundr* l. *tundr-ör.*
— 28, — 14 fr. o. *lygt* l. *lykt.*

SANSKRIT OG OLDNORSK.

I. AF LYDLÅREN.

1. *Oldnorsk h.*

Bogstavet *h* udtaltes i Oldnorsk haardere end nu tildags, og næsten som *k*, med hvilket Bogstav det i det Færøiske og Nordislandske gandske er faldet sammen.

1. Det er derfor ikke paafaldende, at finde *k* (baade क og ख) i Sanskrit i mange Ord, hvor Oldnorsken har *h*, f. Ex. क्व, *kva* = *hvar*, hvor? क, *ka* = *hár*, Haar, *koṇa* = *horn*, et Hjørne, (prov. *Hynne*) केवल, *kévala* = *heill*, heel, खट्वा, *k̒atvâ*, et Sengested, *hátta*, at gaae til Sengs.

2. *h* svarer i Begyndelsen sjelden til ग, *g* f. Ex. गल, *gala* = *hals*, Hals; i Enden forekommer det ikke.

3. undertiden til ज, *g* f. Ex. जरठ, *ǵarata* = *harð*, haard, जापन, *ǵâpana* = *hafnan*, Afslag.

4. til ह, *h* f. Ex. ह्वे, *hvê* = *hváa*, fordre, हृद्, *hṛd* = *hiarta*, Hjerte, हिक्क्, *hikk* = *hixta*, hikke. हुल्, *hul* = *hylia*, hylle, tildække.

5. meget hyppig til श, *ś*, f. Ex. श्वेत, *śvéta* = *hvit*, hvid, शी, *śi* = *hi*, Rolighed; श्लाघ, *ślága* = *hlakka*, hovere, शूक, *śûka* = *hugða*, Velvillie. Det er mærkeligt, at i Zendsproget *h* i Regelen svarer til S, श .*

* Af denne Lighed mellem *h* i Oldn. og श i Sanskr. kan man forklare sig *sira* og *herra*, der i Flæng bruges foran Provsters og Præsters Døbenavne. Begge Ordformer have nemlig høist sandsynligen deres Oprindelse af Sanskr. श्री, *srî*, hvorom Wilson, efter Opregnelsen af dets nominale Betydning, tilføier: „*also a prefix of respect to proper names of persons.*“ Paa denne Vei kan man ogsaa forklare sig, at Ordene ere de eneste i Sproget, der, uagtet brugte

Enkelte Gange sættes *h* foran Ord, naar de begynde med en Voeal, f. Ex. इद्द , *iddá* = *heid*, klart Veir; इन्ध् , *ind*, at skinne, *hind*, Ynde, Skjonhed.

2. *Sanskrit* ह , *h*

svarer i Oldnorsk 1) til *h*, som ovennævnt No. 4. 2) ofte til *g*, f. Ex. ह्लाद् , *hláda* = *gleði*, Glæde, वहन , *vahana* = *vagn*, Vogn. 3) til *k*, f. Ex. स्तृह् , *strh* = *strikia*, at give Hug. अह् , *ah* = *aka*, kjøre, लिह् , *lih* = *likiast*, ligne. 4) meget ofte til den Aecent, der over Voealerne i Oldn. betegner deels deres Længde, saasom *í*, *ó*, *ú*, deels en liden Nuance i Udtalen, saasom *á*, der udtales som *ao*, f. Ex. तृह् , *trh* = *þróaz*, voxe, tage til, रुह् , *ruh* = *gróa*, groe, voxe. चह् , *cah*, at være ryggesløs, *giá*, Ryggesløshed. 5) bortfalder meget ofte, f. Ex. हल , *hala* = *ardr*, en Plov, af हल् , *hal* = *eria*, i nyere Norsk at *ale*, pløie. ह्लग् , *hlag* = *lúka*, at lukke, आशु , *áśu*, gaaende hurtigt, *hasta*, skynde sig. 6) Enkelte Exempler synes at tyde paa, at ह ogsaa kan gaae over til *i*, f. Ex. बर्ह्, *barh* = *beria*, at prygle; til *f*, f. Ex. दृह्, *drh* = *þrifast*, trives; til *x*, f. Ex. वह्, *vah* = *vaxa*, voxe; til *s*, f. Ex. तुहिन, *tuhina*, Frost, *þústr*, kold Luft; गल्ह्, *galh* = *kallsa*, bespotte. Til Sammenligning tjener, at ह i S. jævnligen svarer til z i Zend.*

Det fortjener at bemærkes, at den Nominalendelse -*ði*, som i Oldnorsk bruges ved flere Derivater af Rødder, der ende paa en lang Voeal eller Diphthong, synes at kunne udledes af et oprindeligt *h*, der senere i Roden kan være erstattet ved en Accent eller en Voeal. Man har saaledes *kláði*, Kløen, af *klæa*, *gróði*, Frugtbarhed, af *gróa*, *dauði*, Død, af *deyia*. I Sanskrit ende nemlig vel Rødder, men aldrig Ord med ह, men dette gaaer hyppigen over til ट, *ṭ* og ड *ḍ*, i fut. prim. til ढ.** Imperativets Endelse हि *hi* formener Bopp oprindelig har været धि *di*, og Lassen bemærker, at den ældre Stiil i Sanskrit oftere har ध, *d*, hvor senere

om Mænd, dog endes paa *a*, en fæmenin Endelse. Ordet er nemlig i Sanskr. fæm. og betyder: „*fortune, splendour, elevation, glory*", og kan altsaa i Brugen sammenlignes med *majesté*, *excellence*, *eminence*, *santitá*, der alle ere fæminina, men dog bruges som Hæderstitler for Mænd. Hvad Overgangen fra *srî* til *sira* angaaer, kan bemærkes, at Sanskr. *srî* gaaer i Prakrit og Pali over til *siri*, efr. Hoefer de prakrita dialecto, Berolini 1836, p. 93; Burnouf et Lassen, Essai sur le Pali, Paris 1826, p. 93.

Journ. Asiat. IV Sér. T. IV p. 467.

** Bopp, Gr. Sanscr. p. 49—50. p. 199.

bruges ह * Af Rødder, endende paa ह, komme ogsaa Participia og Nomina, endende paa ढ, ढा og ढि, f. Ex. रूढि, rúḍi, Grøde, af रुह्, ruh, at groe; दृढ, *dṛḍa*, adj. megen, af दृह्, *dṛh*, at tiltage; माढि, *máḍi*, en Løvknop, af मह्, *mah*, at groe, लीढ, *líḍa*, slikket, af लिह्, *lih*, at slikke, &c. Naar nu sees hen til, at i Sanskrit andre Rødder af samme Endelse danne Derivata, hvor ह gaaer over til ग, *g*, f. Ex. दह्, *dah*, at brænde; perf. part. दग्धा, *dagdá*; दिह्, *dih*, at smøre; p. p. दिग्धा, *digdá*; og derhos bemærker, at Verba, hvis Rod ender paa en Vocal med Accent eller en Diphthong, i Oldnorsk ligeledes i mange Former indskyde *g* foran Formendelsen, f. Ex. af *slæ* (inf. *slá*) slaae, perf. part. *slegit*; *hlæ* (inf. *hlæja*) lee, p. p. *hlegit*, subst. *hlægi*, o. s. v., saa bliver Slægtskabet mellem deslige Verba i begge Sprog end mere paafaldende. **

3. *Halvvocaler og Nasaler.*

Disse fortjene Opmærksomhed, forsaavidt de i Ordenes Indre, i Forening med Vocaler, indtage en Stilling som er gandske analog med Diphthongernes, idet de snart vise sig som euphoniske, snart bruges som Distinctionsmidler ved Flexion og Derivation.

Ligesom der gives adskillige Ord, der skrives snart med enkelt Vocal, snart med Diphthong, uden at man kan opdage nogen Nuance i Begrebet, saaledes forekomme ogsaa ofte Ord, der deels i samme Sprog, deels i to beslægtede snart skrives med en Halvvocal eller Nasal i Forbindelse med Rodvocalen, snart uden. I saadanne Tilfælde tør man vel ansee Halvvocalen eller Nasalen for euphonisk. Ligesom f. Ex. i Oldnorsk Gavlen paa et Huus kaldes uden Forskjel *baust* og *bust*, Skum *frauð* og *froða*, og i Sanskrit: at gaae पेण् og पैण्, *péṇ* og *páiṇ*; at flygte द्रा og द्रै, *drá* og *drái*; at koge श्रा og श्रै, *śrá* og *śrái*: saaledes forekommer i Oldn. *dart* = *dátt*, hæftig; *gunnr* = *guðr*, et Feldtslag; og i Sansk. बध्, *bad* = बन्ध्, *band*, at binde; श्रा, *śrá* = श्रै, *sái*, at koge; स्रेक्, *srék* = सेक्, *sék* = स्वेक्, *svék*, at gaae; शठ्, *śaṭ* = श्वठ्, *śvaṭ* = श्वंठ्, *śvanṭ*, at fuldføre.

* Anthol. Sanscr. p. 146. Lassen anfører ogsaa i Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes, B. 6. S. 37 nogle Exempler paa Overgangen fra *h* i Sanskr. til *d* i Persisk.

** I det Gothiske og de oldtydske Dialecter forekommer ogsaa *h* paa det Sted, hvor det Oldn. har Accenten, f. Ex. *slá*, goth. *slahan*, at slaae, *fá*, goth. *fahan*, at faae.

Heraf kan nu den Slutning uddrages, at naar to Ord i beslægtede Sprog ere hinanden lige i Betydning og Form, paa en Halvvocal eller Nasal i Ordets Indre nær, bør denne Omstændighed ikke ansees for nogen Hindring i at ansee dem for identiske. Ifølge heraf anseer jeg saaledes Ord som følgende for identiske:

शोक , *śôka* = *sorg*, Sorg.
ओख् , *ôk'* = *orka*, aarke, formaae.
तंज् , *tang'* = *þrengia*, trænge.
भुज् , *bug'* = *bruka*, bruge.
शुभ्र , *śubra* = *silfr*, Sølv.
रेक् , *rêk* = *rengia*, kalde i Tvivl.
युध् , *jud'* = *guðr*, et Feldtslag.
कर्ण् , *karṇ* = *qvarna*, gjøre Hul i en Ting.
कण् , *kaṇ* = *qveina*, jamre sig.

Ligesom i de anførte Exempler Halvvocalen er tilsat i Oldn., saaledes findes den ogsaa udeladt i dette Sprog, uagtet den findes i Sanskrit, f. Ex.:

अंच् , *anć* = *æskia*, fordre.
लिङ्ग , *linga* = *klikkr*, en Plet.

Halvvocalerne ombyttes ogsaa indbyrdes, deels i samme Sprog, deels ved Overgangen fra det ene til det andet, f. Ex. प्युष् , *pjuś* = प्रुष् , *pruś* = प्लुष् , *pluś* = ब्युष् , *bjuś* = *blossa*, blusse.

Da Halvvocalerne og Nasalerne derhos jævnligen bruges som Rodbogstaver, maae de ikke altid ansees for blot euphoniske i ethvert Tilfælde, hvor de i Begyndelsen af Ord følge umiddelbart efter en fastere Consonant. Der gives nemlig Ord, hvori den Consonant, der gaaer foran Halvvocalen, har en tilfældig Tilværelse, idet den snart bliver staaende, snart bortfalder. Dette gjælder fornemmelig *k*, *g* og *h*. Exempler være, af Oldnorsk: *nog* = *gnog*, nok; *naga* = *gnaga*, gnave; *hlak*, Mangel, hvoraf *laklega*, daarligt; *hlutr* = *lutr*, en Ting; *hreka* = *reka*, forjage. Denne Vaklen i Sprogbrugen har forplantet sig til vore Dage saaledes, at forskjellige Dialecter have vedtaget at bruge eller ikke bruge det første Bogstav i saadanne Ord. I Norge findes saaledes den thelemarkiske Dialect, hvor *k* ofte bortfalder foran Bogstavet *n*, f. Ex. *nif* for *knif*, Kniv; *na* for *kna*, Knæ. Ligesaa udtales, som bekjendt, i Engelsk ikke *k* foran *n* i Ordets Begyndelse.

Exempler af Sanskrit være: क्लप् , *klap* = ह्लप् , *hlap* = लप् , *lap*, *loqui*; क्वण् , *kvaṇ* = वण् , *vaṇ*, *sonare*; भ्राज् , *brâǵ* = राज् , *râǵ*, *fulgere*. Naar man altsaa vil

anstille Sammenligning mellem Ord, som begynde med en Consonant (oftest h, k ell. g) foran en Halvvocal, maa man ikke opgive Haabet om at finde Ordet igjen i det beslægtede Sprog, fordi det ikke gandske svarer til Formen, saasom det endnu kan gjenfindes med Udeladelse af den ene af de to Begyndelsesbogstaver. Saaledes svarer रुद्, *rud* til *grâta*, at græde. लाट, *lata* til *klæði*, Klæde. क्लम्, *klam*, at være mat, til *lam*, Svækkelse; वदि, *vadi* til *kveðia*, hilse, वद्, *vad*, til *kveða*, at sige; वर्ण्, *varn*, at male, til *kvørn*, Qværn.

Der gives Tilfælde, hvori man svarende til eet Ord af heromhandlede Form finder i det beslægtede Sprog to, hvoraf det ene begynder med første, det andet med andet Bogstav af det tilsvarende Ord, f. Ex. til Oldnorsk *glappast*, gjøre noget ubetænksomt, *glepja*, forstyrre, hindre, *glop*, Uagtsomhed, Skjødesløshed, svarer i Sanskr. baade गुप्, *gup*, og लुप्, *lup*, *to be confused or disturbed*; til *knyta*, at knytte, binde, baade कीट्, *kîṭ* og नह्, *nah*, *to bind*. — Et nærmere Kjendskab til Sprogbrugen vil kunne bestemme, om der til de forskjellige Former knytter sig nogen Nuance i Betydningen.

Under *Flexionen* spille Halvvocalerne og Nasalerne en betydelig Rolle. Deres Brug som Betegnere af Casus ved Nomina og Personer ved Verba vil jeg imidlertid forbigaae, som nærmest henhørende til Sammenligningen mellem Declinatiōner og Conjugationer, hvilken det vilde blive for vidtløftigt at anstille her. Jeg vil her blot omtale de Tilfælde, hvori de ellers bruges under Flexionen, for at vise, hvorledes Sprogenes Slægtskab ogsaa heri aabenbarer sig. Det er kun de tre, *n*, *j* og *v*, som i begge Sprog benyttes paa denne Maade. Vi ville her omhandle enhver særskilt.

n indskydes i Oldn. i Gen. Plur. foran *a* i de Neutra og Feminina, som endes paa *a*, f. Ex. *auga*, G. Pl. *augna*, *tunga*, G. Pl. *tungna*. Rask anseer ikke dette *n* for euphonisk, da han *) angiver Hensigten at være den, at skille Gen. Plur. fra Nom. og Gen. Sing. Han tilføier dog, at der ere flere Ord, hvori denne Adskillelse ikke iagttages, og aabner saaledes Adgang til at ansee det for blot euphonisk.

I Sanskr. er den euphoniske Brug af *n* i Decl. meget hyppigere. Foruden i mange andre Tilfælde indskydes det, i Ord paa en enkelt Vocal, i Gen. Plur., ** hvor

* Veiledning til det islandske Sprog. Kbhvn. 1814, S. 30 og 48.

** I Sanskrit gaaer i Regelen en Vocal foran dette *n*, men ogsaa her haves dog Ord, som forbinde det euph. *n* umiddelbart med sidste Rodconsonant, f. Ex. अक्षि, *akši*, et Øie, Instrum. अक्ष्णा, *akšṇá*, अस्थि, *asti*, et Been, Instrum. अस्थ्ना, *astná*, &c.

det dog kan undlades i Eenstavelsesord, som ere Fæm. Det sidste er forsaavidt analogt med Oldnorsk, som det angaaer samme Casus og Numerns, og det derhos netop er Fæmininerne, hvoriblandt Undtagelser fra Regelen ogsaa i Oldn. forekomme.

Angaaende *j* og *v* yttrer allerede Rask,* at nogle Ord af hans 2den Deel. indskyde *j*, andre *v*, foran de Endelser, som begynde med en Selvlyd, dog ikke *j* foran *i*, heller ikke gjerne *v* foran *u*. «Dette, føier han til, synes at være Levninger af et Slutnings-*i* eller -*u*, som oprindelig har fundets i disse Ord«. Rigtigheden af denne Mening kan neppe betvivles, naar man bemærker, at en lignende Virkning er at udlede af lignende Oprindelse i Sanskrit. Naar saaledes *ør*, en Piil, i G. Sing. og i Nom. og Ac. Plur. hedder *ørvar*, er det rimeligt, at Grundformen har været *øru* ell. *aru*; herpaa tyder det anglsax. *arev*, og det eng. *arrow*; skulde Ordet derhos staae i Forbindelse med *ør*, et Ar, en Skramme = अरुस्, *arus*, saa have vi ogsaa her *u*-Lyden, ligesom i द्रु, *dru*, et Træ, der svarer til det oldn, *tré*, hvis Former, *trjá* og *trjám* i Gen. og Dat. Pl. Rask forklarer som sammendragne for *trjava* og *trjavum*, af en tabt Sing. Form *trev*. Samme Former forekomme ogsaa af *kné*, et Knæ, der svarer til जानु, *ǵánu*, hvor altsaa ligeledes det oprindelige *u* viser sig. Derimod faaer *ben*, et Saar, i Gen. Sing. og hele Plur. et *j* tilsat, *benjar*, *benjum*, *benja*.

I Sanskrit er Regelen den, at Femininer, som ende paa en lang enkelt Vocal, tilsætte, i Gen. Sing., foran Casusendelsen *ás*, et *j* eller *v*, efter den foregaaende Vocals Beskaffenhed, nemlig *v*, naar denne er *u*, ellers *j*. F. Ex. नदी, *nadí*, en Flod, Gen. S. नद्यास्, *nadjás*; वधू, *vadú*, en Qvinde, Gen. S. वध्वास्, *vadvás*. Derhos gives ogsaa her enkelte Ord, som i andre Casus lade deres Endevocaler *i* og *u* gaae over til *j* og *v*, f. Ex. पति, *pati*, en Herre, Instr. पत्या, *patja*, Dat. पत्ये, *patjé*, Abl. og Gen. पत्युस्, *patjus*. पू, *pú*, rensende, en Ordform, som bruges i Enden af sammensatte Ord, har i Acc. प्वम्, *pvam*, i Instr. प्वा, *pvá*, i Dat. प्वे, *pvé* &c.

Gaae vi nu over til at betragte de her omtalte Bogstavers Brug i *Conjugationen*, saa er det *j*, som her i begge Sprog bruges paa den mest analoge Maade. Der gives nemlig i dem begge mange Verba, som i visse Former sætte *j* til Roden

* Kortfattet Veiledning til det oldnordiske Sprog, Kbhvn. 1832, S. 14.

foran Personalendelserne, og det mærkeligste er, at det næsten udelukkende er i de samme Former i begge Sprog. Rask har saaledes under 1ste Conj. 3die Classe henført de Verba, som i Præs., Ind., Conj., Imperat. Inf. og Part. indskyde *j* foran alle de Endelser, der begynde med *a* og *u*. I Sanskrit henføres til 4de Classe de Verba, som indskyde य, *ja*, og til 10de Cl. de, som indskyde अय, *aja*, foran Personalendelserne i Præs. Ind., Potentialis (der omtrent svarer til Conj.), Imperat. og Part. (den 10de ogsaa i Inf.) (samt desuden i Præt. augmentatum uniforme, Imperf.) En Sammenstilling vil vise Analogien end tydeligere. Vælge vi Ordene शुच्, *ṡuć*, at sørge, af 4de Cl., चुर्, *ćur*, at stjæle, af 10de Cl., og i Oldn. *telja*, at tælle, af 1ste Conj. 3die Cl., saa ere Formerne:

Præs. Indic. 1 P. Pl. शुच्यामस्, *ṡućjâmas*. चोरयामस्, *ćorajâmas* = *teljum*.
— Conj. (og Potent.)
1 P. Sing. शुच्येयम्, *ṡućjéjam*. चोरयेयम्, *ćorajéjam* = *telja*.
— Imperat. 1 P. Pl. शुच्याम, *ṡućjâma*. चोरयाम, *ćorajâma* = *teljum*.
— Particip. शुच्यत्, contr. for शुच्यन्त्, *ṡućjant* } चोरयत्, contr. for चोरयन्त्, *ćorajant* } = *teljandi*.
— Infinitiv. चोरयितुम्, *ćorajitum* = *telja*.

De Verba, som i Oldn. antage denne Flexion, have forstørstedelen causativ Betydning, og svare i denne Henseende til lignende Verba i Sanskrit, hvor Causalia dannes ligesom Verba af 10de Classe, ved at sætte *aj* eller *aja* til Roden, og kun skille sig fra de sidstnævnte derved, at de beholde dette Tillæg i flere Former end Verba af 10de Cl.

En lignende Analogie finde vi ved Brugen af *n*, der forekommer i adskillige oldn. Verba imellem Rodvocalen og sidste Consonant, saasom i *binda, vinda, stinga*, men bortfalder i Imperf. *batt, vatt, stakk*. Hertil svarer i Sanskrit den 7de Verbalclasse, hvis Kjendemærke er, at indskyde *n* foran sidste Rodconsonant, just i de samme Former, hvor det forekommer i de nysnævnte oldn. Verba, men ikke i Aorist. (Præt. augm. multif.) heller ikke i Perf. (Præt. reduplicatum). Man sammenligne følgende Former af भिद्, *bid*, at kløve, og af *binda*, at binde.

	Sanskr.	Oldn.
Præs. Ind. 1 P. Pl.	भिन्द्मस्, *bindmas*	= *bindum*.
— Conj. (og Potent.) 1 P. Sing.	भिन्द्याम्, *bindjâm*	= *bindim*.
— Imperat. 2 P. Sing.	भिन्द्धि, *binddi*	= *bind*.
— Particip. भिन्दत्, contr. for	भिन्दन्त्, *bindant*	= *bindandi*.

	Sanskr.		Oldn.
Aor. og Imperf. 3 P. Sing.	अभिदत्, *abiddat*	=	*batt.*
Perf.	बिभेद, *bibêda.*		

Jeg kan endelig ikke undlade at henlede Opmærksomheden paa den Egenhed, at i begge Sprog Halvvocalen *v* i Begyndelsen af enkelte Verba i Præt. gaaer over til *o* eller *u*, f. Ex. i Oldn. *vaxa*, Præs. *vex*, Imperf. *ox*, 1 P. Pl. *uxum*, *vada*, at vade, *ved*, *od*, *udum*; i Sanskr. वच्, *vać*, at tale, i Præt. reduplicat. 1 Pers. Plur. ऊचिम, *ûćima*. वद्, *vad*, at tale, i P.r. ऊदिम, *ûdima*. Samme Overgang foregaaer ved Dannelsen af Part. Præt. उप्त, *upta*, af वप्, *vap*, at saae, उक्त, *ukta*, talt, af वच्, *vać*; ligesom i Oldn. *orðit*, Part. Præt. af *verða*, at blive; — *ofið*, af *vefa*, at væve.

II. AF FORMLÄREN.

1. *Imperfectum.*

Fortiden betegnes snart ved Ordforbindelser, snart ved Flexion af Verbet. Det er den sidste Maade jeg her ville behandle, idet jeg henleder Opmærksomheden paa det mærkelige Slægtskab mellem Sprogene ogsaa i dette Punct. I Oldn. bruges, som bekjendt, to Maader at flectere Verbet paa, for at betegne Imperf., nemlig deels ved Forandring ell. Forlængelse i Ordets Indre, deels ved det tillagte Bogstav ð med følgende Vocal. Det er forlængst erkjendt, at den førstnævnte Maade er den ældste; det er ogsaa kun den, som gjenfindes i Sanskrit, og det i en forbausende Lighed med det Oldn., ikke alene med Hensyn til Vocalovergangene, men ogsaa deri, at disse i begge Sprog i Regelen kun forekomme i Singularis. *

Man sammenligne følgende:

* Naar i Oldn. Vocalforandring forekommer i Plur., er den oftest afhængig af Endelsen, ei af Tidsforholdet.

Oldn.			Sanskr.	
Rod.	*gef* (af *gifa*, give)		शम्	, *śam*, at berolige. *
	Imperf.		Præt. redupl.	
Sing. 1 Pers.	*gaf*		शशाम	, *śaśâma*.
2 —	*gaft*		शशम्थ	, *śaśamta*.
3 —	*gaf*		शशाम	; *śaśâma*.
Plur. 1 —	*gáfum*		शेमिम	, *śêmima*.
2 —	*gáfut*		शेम	, *śêma*.
3 —	*gáfu*		शेमुस्	, *śêmus*.
Rod.	*grip* (*gripa*, gribe)		मिल्	, *mil*, at blande.
	Imperf.		Præt. redupl.	
Sing. 1 Pers.	*greip*		मिमेल	, *mimêla*.
2 —	*greipt*		मिमेल्थ	, *mimêlta*.
3 —	*greip*		मिमेल	; *mimêla*.
Plur. 1 —	*gripum*		मिमिलिम	, *mimilima*.
2 —	*griput*		मिमिल	, *mimila*.
3 —	*gripu*		मिमिलुस्	, *mimilus*.
Rod.	*skyt* (*skjota*, skyde)		गुप्	, *gup*, skjule.
	Imperf.		Præt. redupl.	
Sing. 1 Pers.	*skaut*		जुगोप	, *ǵugôpa*.
2 —	*skauzt*		जुगोप्थ	, *ǵugôpta*.
3 —	*skaut*		जुगोप	, *ǵugôpa*.
Plur. 1 —	*skutum*		जुगुपिम	, *ǵugupima*.
2 —	*skutuð*		जुगुप	, *ǵugupa*.
3 —	*skutu*		जुगुपुस्	, *ǵugupus*.

Uagtet nu denne Form for det oldn. Imperf., som ovennævnt, maa ansees for den ældste, er der dog neppe nogen Tvivl om, at jo ogsaa den anden, paa -*ða* ell. *ði*, gaaer saa høit op i Tiden, at den har fulgt vore Fædre paa deres Udvandring fra deres oprindelige Fædreneland i Asien; thi den gjenfindes ikke alene i det Gothiske, men endog i et Par nyere indiske Dialecter. I Hindi, den Dialect, som i Middelalderen var herskende i Nordindien, forekommer था, *tâ*, i Sing. og थे, *tê*,

* Det korte *a* i Sanskr. svarer ikke alene til samme Vocal i Oldn., men meget ofte ogsaa til andre korte Vocaler.

i Plur., som Imperf. af Hjælpeverbet, at være, og er derfra uforandret gaaet over i det nyere Hindustanske تها, *tá*, og Plur. تهے, *te*, var, vare. Af dette aspirerede *t* (th), der svarer til det aspirerede ð i Oldnorsk, har Brag-bâkâ, en anden nordindisk Dialect, blot beholdt Aspirationen, under Formen हो, *ho*, i Sing. og हे, *he*, i Plur., medens det Pengabiske og Bengalske have kastet Aspirationen bort og beholdt det uaspirerede ਤ, t, f. Ex. Peng. ਮੈਂਨੇ ਕੀਤਾ, *meiné kitá*, jeg gjorde. Bengalsk: তুমি করিতা, *túmi karitá*, du gjorde.

I alle disse Dialecter bruges dette Ord eller Bogstav som Hjælpeverbum, for at betegne den forbigangne Tid; som særskilt Ord i Hindi og Brag-bâkâ, som Afformativ i de to sidstnævnte Dialecter, ligesom i Oldnorsk. Betydningen angives af Ballantyne * at være den ovenangivne: *var, vare*. Bopp ** derimod er, som Grimm, af den Formening, at Imperfectendelsen kommer af et Verbum, svarende til Sanskr, धा, *dâ*, at sætte, gjøre, Roden til det tydske *thun*, af hvilket vort Oldsprog har Derivatet *dád*, Daad.

Rask henfører til sin anden Bøiningsmaade (ɔ: den, som danner Imperf. ved Vocalforandring) nogle Verber i Oldnorsk, som i Imperf. ende paa *-ra*, saasom *núa*, bebreide, imperf. *nera*; *snúa*, snoe, imp. *snera*, *róa*, roe, imp. *rera*, men han bemærker derhos, at Imperf. Bøining ligner den i første Bøiningsmaade. Han har her ladet sig forlede af Vocalforandringen til at skille disse Verba fra dem, der i Imperf. antage ð*a* ell. ð*i* i Enden. Endetillægget *ra* er nemlig her kun en Variant i Udtalen istedetfor ð*a*, hvilket deels i Almindelighed kan sluttes af det Slægtskab, som *d* og *r* i flere Sprog vise, deels af den særegne Udtale, som ड़ (der just svarer til oldn. ð) har i Hindi-Sproget, hvorom Ballantyne siger: „The cerebral letters ड *da* and ढ *dha*, when medial or final, are commonly pronounced *ra* and *rha*."

2. *Futurum.*

Da Fremtiden i Oldn. betegnes ved Hjælpeverber, og i Sanskr. ved Flexion, synes ved første Øiekast ingen Parallel her at kunne optrækkes; men, da Flexionen egentlig er Agglutination, kan Formtillægget skilles fra Roden og sammenlignes med Hjælpeverbet i Oldn. Fut. secundum dannes i Sanskr. ved at indskyde स्य, *sja*, eller ष्य, *śja*, mellem Roden og Personalendelserne. Denne Stavelse anseer

* Elements of hindi and braj bhaka grammar, London 1839, 4o. p. 18.

** vorgl. Gr. § 620 flg.

Bopp * for et tabt Futur. af Verbet अस्, *as*, at være, hvilket han begrnnder ved en Sammenligning med Potentialis af samme Verbum, der oftere forekommer, og har en paafaldende Lighed med Endelserne i Fut. secundum. Hvad enten nu dette er den sande Oprindelse eller den paa anden Maade lader sig forklare,** formener jeg, at det oldn. Hjælpeverbnm *skal* intet andet er end denne Stavelse, der i Oldn. enten har sondret sig fra eller aldrig været i Forbindelse med Verbet, ligesom f. Ex. Endelsen *-bo* (Kjendemærke paa Fnt. i Lat. ama-bo) sees at kunne sondre sig fra og stille sig foran i det Krainiske, hvor *bóm igral*, jeg skal lege, egentlig jeg skal være legende,*** i Angelsaehsisk *beo*, jeg skal være. De Indvendinger, som man kan tænke sig anført, deels fra Formens, deels fra Betydningens Side, haaber jeg at kunne gjendrive. Hvad for det første Begyndelsesbogstaverne angaaer, da ligge de hverandre saa nær, at det maaske turde være overflødigt, ved Exempler at godtgjøre, at श, *ś*, i Oldn. oftere er bleven *sk*; jeg vil imidlertid anføre nogle saadanne, saasom मानुष, *mânuśa* = *menskr*, menneskelig; श, *śa* = *ska*, den bedste Deel af noget; सद्, *satt* = *skada*, skade &c. Med Hensyn dernæst til *l*, som findes i Enden af *skal*, da er det en Halvvocal, som i Sprogovergange ofte deels ombyttes med andre, deels bortfalder. I nyere Norsk høres istedetfor *skal* saaledes i skjødesløs Dagligtale hyppigen *ska*; ligesaa i Engelsk jævnlig *shan't* for *shall not*; og i Oldtydsk *sast* for *sollst*, f. Ex. i Digtet, twé Künigeskinner, i Uhlands Samling af oldtydske Folkedigte: «allene *sast* da der nieh gon», allene skal du der ei gaae. Fra Betydningens Side kan den Indvending tænkes, at *skal* fornemmelig bruges om en bestemt Forpligtelse eller Forsikkring, medens *man* hyppigere bruges for at betegne Fremtiden alene. Men dette er en Sprogbrug, som er let forklarlig af Trangen til at distinguere, uden at deraf kan udledes noget bestemt med Hensyn til Ordets oprindelige Betydning. Saameget er derhos vist, at *skal* ogsaa bruges som blot Fremtidsbetegner uden nogen Bibetydning af Forpligtelse eller For-

* Gramm. S. p. 903—4.

** Jeg tænker mig स्या, *sja*, dannet af स्यान्, *sjan*, eller स्याम्, *sjam*, at betænke, have i Sinde, brugt som Hjælpeverbnm, analogt med det andet oldn. Hjælpeverb. for Fut. *munu*, der unægtelig er beslægtet med det gothiske *munan*, at tænke, have i Sinde. Det kan vel synes at tale til Fordeel for Bopps Forklaring, at efter *skal* oftere *vera* udelades, hvorved man kunde troe antydet, at *skal* alene betegner Fut. af *vera*; men den samme Ellipse findes efter *man* (af munu), hvor en lignende Forklaring neppe lader sig anbringe.

*** Bopp. v. Gr. p. 909.

sikkring, ligesom det goth. *skulan*, der i flere af Grimm * anførte Exempler bruges som Oversættelse af det græske *μέλλειν*. Jeg kan hertil føie et Exempel af Oldengelsk, som jeg tilfældigviis har stødt paa i *Metrical romances of the 13, 14, 15 centuries, by H. Weber, Vol. II,* i Romancen, *Richard ooer de lion,* hvor 129de Vers lyder saaledes:

when he her with eyen schal sen
naar han hende med Øine *faaer* see.

3. *Participium futuri passivi.*

Dette dannes i Sanskrit ved at lægge य, *ja*** til Roden og i de fleste Tilfælde forandre den foregaaende Rodvocal til ए, *é*,*** f. Ex.

गेय , *géja, what is to be sung or chaunted,* af गै, *gai, to sing;*
चेय , *ćéja, to be gathered or collected,* af चि, *ći, to collect;*
छेद्य , *ćédja, to be cut or divided,* af छिद्, *ćid, to cut;*
धेय , *dʹéja, to be held,* af धा, *dʹa, to have;*
चर्य , *ćarja, to be gone (in or by),* af चर्, *ćar, to go.*

Hermed stemmer en Ordform i Oldnorsk, der betragtes som Adjectiv, paa en mærkværdig Maade overeens. Den bestaaer i at bruge Verbalroden med en liden Vocalforandring, (oftest til æ, œ, ei, ey) for at betegne hvad der kan eller bør skee (baade activisk og passivisk), f. Ex. *dræpr,* som kan eller bør dræbes, af *drepa; fœr,* som kan befares, af *fara; fleygr,* som kan flyve, af *fliuga; sœtr,* som kan taales, = सह्य, *sahja, to be born, to be suffered,* forudsætter en Rod, svarende til सह्, *sah, to bear, to endure,* ell. सुह्, *suh, tolerare, sustinere* (Westergaard); *væn,* skjøn, elskværdig, forudsætter en Rod, svarende til sanskr. *vén,* der ifølge Lassen + betyder *favere, amare* (unna?).

Naar man derhos seer Former som नेन्य , *nénja, taking or obtaining frequently,* af णी , *ní, to obtain, to frequent,* erfares, at Formen i Sanskrit ogsaa kan betegne activt Forhold, ligesom *nœmr,* som let kan tage, nem, skarpsindig.

* Deutsch. Gramm. IV Th. S. 92 og 179.
** Dette य falder i Pali bort, cfr. Essai sur le Pali, p. 93.
*** Bopp, Gr. S. § 625—26.
\+ Zeitschrift für die Kunde des Morg. B. 6, S. 485.

III. AF ORDFORRAADET.

A. Mennesket.

1. Almindelig Benævnelse.

mannr, eller *maðr*, m. et Menneske = मन्तु, *mantu*, eller मानव, *mânava*, m. *a man*; heraf kommer *menskr*, adj. menneskelig = मानुष, *mânuśa*, adj. *human*, og *manneskja*, f. Menneske = मानुष्य, *mânusja*, m. *a man*.

2. Kjøns- og Alders-Forholde.

mannr og *maðr* betegner ikke alene Mennesket i Almindelighed, men ogsaa Manden i Særdeleshed, ligesom det engl. *man* og det frans. *homme*.

verr, m. en Mandsperson; sml. वीर, *vîra*, m. *a hero, a warrior*, som Adject. *excellent, strong, robust*; वर, *vara*, m. *a husband, a bridegroom*.

kvendi, n. Fruentimmer; *kván, kvæn*, f. en gift Kone; *kona*, et Fruentimmer; — gjenfindes i कन्या, *kanjá*, f. *a virgin*, og i Zend: 𐬐𐬀𐬌𐬥𐬉, *kainé*, en Pige; maaskee ogsaa i वधू, *vadû*, f. *a woman in general, a wife*, og जनि, *ǵani*, f. *a woman in general*. *genta*, f. overgiven Tjenestepige, slutter sig maaskee hertil. I Nynorsk betyder *Jente* en Pige i Almindelighed; i hindust. جنی, *ǵani*, *a maid servant*.

þella, f. et Fruentimmer, poët. = तल्ला, *tallâ*, f. *a young woman*.

karl, m. en Mandsperson, synes beslægtet med कार, *kara*, m. *who does any act*; dette Ord forekommer ogsaa i Oldpersisk i Niebuhrs Indskrift I, Tab. XXXI, 8de Linie, hvor der læses *pârśâ kârâ* ɔ: Perserkarle (?). I Nynorsk høres ogsaa i Alm. oftere *Kar* end *Karl*.

patti, m. en liden Dreng; sml. पुत्र, *puttra*, m. a *chield*, in the langvage of the Vedas.

mær, f. en Møe; sml. hind. مهر, *mahar*, *a woman*; er maaskee dannet ved Aphæresis af कुमारी, *kumârí*, f. *a young girl, one from ten to twelf years old, a virgin*; *or in the Tantras any virgin to the age of sixteen*. Ligesom *mærr* som adj. betyder reen, saaledes betyder कुमार, *kumâra*, n, *pure gold*.

mey, f, en Møe; *megda*, f, et lidet Pigebarn; sml. मुग्धा, *mugdâ*, f, *a young and lovely female*.

barn, m, et Barn, er egentl. perf. part. af *bera* = भृ., *br̄* = zend. 𐬠𐬀𐬭,

bere, at bære;* sml. pers. برنا, *barnâ*, *a youth*.

kruki, m, en lille Dreng; sml. hind. گرگا, *gurgâ*, *a servant boy, a brat*.

3. *Ægteskabs- og Slægtskabs-Forholde.*

beðja, f. en Hustru, Ægtefælle = बधू, *badû*, f. *a woman, a wife*.

gipta, give til Ægte = यभ्, *jab'* ell. ज्ञभ्, *ǵab'*, *to copulate*.

geta, avle = जन्, *ǵan*, *to generate or beget*.

hjón, n. pl. Ægtefolk = युग, *jug*, n. *a pair, a couple*, af युज्, *juǵ*, *to join*. I det Bergenske kaldes Ægtefolk fremdeles *Jun*.

tæri, n. Samliv; sml. दारि, *dâri*, f. *tearing*. दारिन्, *dârin*, n. *a husband*, दार, *dâra*, m. pl. *a wife*; af दॄ, *dṛ*, *to take, to tear (a husband)*.

friðill, m, en Kjæreste, Galan; *friðla*, f, en Frille; sml. प्री, *prí*, zend. ~ , *frí*, at elske; प्रिय, *prija*, kjær. **

amma, f. en Bedstemoder; sml. अम्बा, *ambâ*, f. *a mother*.

faðir, m. en Fader = पितृ, *pitṛ*, m. *a father*.

moðir, f. en Moder = मातृ, *mâtṛ*, f. *a mother*,

mamma — *pappa* = ما باپ, *mâ* — *bâp*, *parents*.

broðir, m. en Broder = भ्रातृ, *b'râtṛ*, m. *a brother*.

systir, f. en Søster = स्वसृ, *svasṛ*, f. *a sister*.

sonr, m. en Søn = सूनु, *sûnu*, m. a son; षू, *ṡû*, to bear.

Sammensatte ere पितृभ्रातृ, *pitṛbrâtṛ*, m. Farbroder, og पितृष्वसृ, *pitṛṡvasṛ*, f. Faster.

børr eller *burr*, m. en Søn; sml. वर, *bara*, m. a son in law, ell. भृ, *bṛ*, at bære.

kundr, m. en Søn, poët; sml. कुण्ड, *kunḍa*, m. *a son born in adultery*; eller maaskee beslægtet med det følgende *kind*.

dottir, f. en Datter = दुहितृ, *duhitṛ*, f. *a daughter*.

systkin, n. pl. Søster og Broder, er et af de faa Exempler, Oldnorsk frembyder, svarende til de sammensatte Ord, som i Sanskrit kaldes *dvandva*; det er nemlig dannet ved Forening af *syst* for *systir* og *kynn*, Slægt. Paa samme Maade dannes *feðgin*, n, Fader og Datter, *mæðgin*, n. Moder og Søn, af *faðir* eller *móðir* og *kynn*, hvis *k* er bleven til *g* formedelst det foregaaende bløde *d* Ligesaa *feðgar*, m. Fader og Søn, *mæðgur*. f. Moder og Datter, hvor den sidste Deel af det sammensatte Ord blot har beholdt *g* af Roden *géta* (जन्),*** hvortil er sat

* Journ. Asiat. IV S. T. V. p. 292—93.

** Bopp, v. Gr. S. 123.

*** Paa lignende Maade danner ज, *ǵa*, af denne Rod alene et particip. præt. - natus. Bopp, Gr. S. p. 257.

Pluralendelse — cfr. पितापुत्रौ. *pitaputtrau*, Fader og Søn.

sværa, f, Svigermoder, = श्वश्रू, *śvaśrû*, f, *a mother in law*; i ældre Svensk er *svær*, en Svigerfader, = goth. *svaihro* = श्वशुर, *śvaśura*, m. *a father in law*.

verfaðir, m. en Svigerfader, kunde synes at være en Forkortelse af sverfaðir; men, da det mest bruges om Mandens Fader, er det vel sammensat af *ver* = वर, *vara*, *a husband*, og *faðir*; ligesaa *verbroðir*, en Svoger.

svilar, m. pl. Svogre, ɔ: Mænd, som ere gifte med to Søstre; sml. श्याल, *śjâla*, m. *a wife's brother*.

jóð, Afkom, Yngel, = जाति, *ǵâti*, *birth, production, race, family*.

káð, et spædt Foster, = जात, *ǵâta*, m. *a child, offspring*.

kyllir, m. *scrotum*, staaer i Forbindelse med det nyere Islandske *kylla*, avle, det Sv. *kull*, Danske: *kuld*, Slægt, Familie, = कुल, *kula*, *family, race, caste*; af कुल्, *kul*, *to be of kin*.

kynn, Slægt, eller *kind*, f. id. it. Afkom, = जनि, *ǵani*, f, *birth, production*.

lið, n. Slægtninger (*ly*, prov.); sml. ली, *lî*, *to be in union or connexion with*.

niðr, m, Slægtning, = ज्ञाति, *ǵnâti*, m, *a kinsman in general*; cfr. *natus* for *gnatus*.

átt eller *ætt*, f. Æt, Slægt; sml. अक्त, *akta*, partic. *joined, combined*. Ordet udtales endnu i det Bergenske *ægt*.

tengðr, beslægtet, (*tengsl*, Baand); sml. टक्, *ṭak* (præs. टंकति, *ṭankati*), *to bind, to tie*.

vensl, n. Slægtskab; sml. वंश, *vanśa*, m, *race, lineage, family*.

vandamenn, m. pl. Slægtninge; *vandalaus*, adj. ubeslægtet; sml. बन्धु, *bandú*, m, *a kinsman, a relation*; af बंध्, *band*, *to bind*.

4. Collectiver.

folk, n, en større Krigshær (i det allerældste norske Sprog);* dernæst Folk, = वोल्हा, *vôlhâ*, f. *exercitus*, ifølge Lassen,** der, paa Grund af en i Rigvêdạ sædvanlig Bogstavovergang, erklærer Ordet for en Overgangsform af वोढ, *vôḍa*, partic. af वह्, *vah*, *to flow as a stream*. Hertil slutte sig *fylkia*, at stille en Krigshær i Orden; *fylkir*, en Anfører, Konge (poët).

þioð, f, ell. *þydi*, n, Folk, = जाति, *ǵâti*, f, *lineage, race, family*; er i det Hindustaniske bleven جات, *ǵât*; og paa gammelpersiske Monumenter skrives det *tâti*, hvilket af Lassen *** erklæres = *ǵâti*.

sveit, f. en Bøigd, ogsaa Landet, en

* Keyser, om Nordmændenes Herkomst og Folkeslægtskab, S. 404.

** Anthologia Sanscr., p. 133.

*** Zeitschr. f. d. K. d. M., B. 6, S. 20.

Flok, Skare, synes at være det samme Ord, som i en oldpers. Indskrift lyder *vit*, hvorom Lassen siger: „muss Volk im engern Sinne seyn, eine *gens*".* Det er maaskee en Forandring af स्फीत, *śpita*, *much, many*.

5. *Sjel og Legeme.*

sál ell. *sála*, f, Sjel, = सार, *sâra*. m, *the essential or vital part of any thing*.

andi. m, Aand, = आन, *âna*, m, *breath inspired*, af अन्, *an*, *to breath*.

geð, n, Sind, Gemyt; sml. चेतस्, *ćétas*, (i Vedaerne *kétah*), n, *mind, intellect*; e चित्, *ćit*, *to consider*.

sinna, Sind; sml. pers. سینه, *sinah*, *the breast*.

hugr, m, Sjel, Sind; sml. उशी, *uśî*, *wish, desire*; det tilsvarende zend. [illegible], *usi*, overs. Anquetil: *esprit*;** pers. هوش, *huś*, *mens, anima*.

muni, m, Sind, Gemyt; sml. मनस्, *manas*, m. *the mind, the heart, the intellect*; i Zend *maini*, *Geist, Gesinnung*, ifølge Lassen.***

lík. n, et Legeme = देह, *déha*, m n, *the body*.†

kroppr, m, Krop, Legeme = det zendiske [illegible], *keref*, ell. *kerep*; *corpus*, af कृप्, *klrp* ell. *krp*, *facere*.††

6. *Dele af det menneskelige Legeme.*

høfud, n, Hoved = कपाल, *kapâla*, m. *the scull, the cranium*; hindustansk کوپری, *kôpri*,

hár, n, Haar = क, *ka*, n, *hair*; केश, *késa*, m, *id*.

reik, f, Hovedhaar; sml. रज्जु, *raǵǵu*, m. *a lock of braided hair*.

lokkr, m. en Haarlok = अलक, *alaka*, m n, *a curl*.

svipr, m. Ansigtstræk, Mine = चुब्र, *ćubra*, n. ell. चुप, *ćjupa*, m. *the face*. Herhen hører nok ogsaa *snoppa*, f. Snude, der ogsaa bruges om Ansigtet, f. Ex. i *snoppufagr*, som har et smukt Ansigt.

enni, m. Pande, er udentvivl beslægtet med det hyppigen forekommende Præformativ *and*, der betegner imod og foran, ligesom अन्ति, *anti*, ifølge Lassen præpositio obsoleta: *ante*.

hjarsi, m, Pandebenet; *hjarni*, m, Hjerne; sml. शिर, *śira*, n, ell. शिरस्, *śiras*, m, *the head*.

* ib. S. 29.

** Yaçna I, 397.

*** l. l. S. 13.

† Paa Overgang fra *d* til *l* eller omvendt anfører Bopp, vergl. Gram. S. 16, Lassen Anthol. Sanscr. p. 133, mange Explr.

†† Journ. Asiat. IV S. T. V. p. 261. Yaçna I, 137. Bopp, vergl. Gr. S. 160.

auga, f. Øie = अक्षि, *akši*, n. ell. अक्षन्, contr. अक्ष्न्, *akšn*, * *the eye.*

brún, f. Øienbryn = भ्रू, *bŕú*, f. *an eyebrow.*

hvarmr, m. Øielaag; sml. वर्म्मन्, *varmman*, n, *armour, mail*, af वृ, *vṛ*, *to cover.*

kinn, f. Kjæve, Kind = गण्ड, *gaṇḍa*, m. *a cheek, the whole side of the face including the temple.*

nös, f. pl. *nasir*, Næse = नस्, *nas*, eller नसा, *nasá*, f. *the nose.*

muðr ell. *munnr*, m, Mund = मुख, *mukʼa*, n. *the mouth*, hvoraf de senere Hinduer have dannet منه, *munh*, m.

kjaptr, m. Kjæft, Tryne; sml. जभ्, *ǵabʼ*, *to gape, to yawn.*

gap, n, Gab, synes beslægtet med *kjaftr*. For begges Vedkommende kan sammenlignes det zendiske [illegible], *thriǵafnem*, adj. (serpent) *aux trois gueules*, ifølge Burnouf, ** som heri finder et Subst. *ǵafna*, *bouche ou gueule*, af *ǵaf* for *ǵap* = sanskr. जप्, *ǵap*, at tale.

hvoptr, m, Kjæve; sml. श्वभ्र, *śvabʼra*, m, *a gape, a chasme.*

lap, n. og *lepra*, f. *sorbillum*, og *lepja*, drikke som en Hund, forudsætte et Ord, svarende til vort *Læbe*, Angels. *lippa*. Ligeledes forudsætter लप्, *lap*, *to speak* og लपन, *lapana*, n, *the mouth* i Forening med det persiske لب, *leb*, Læbe, et lignende Ords Tilværelse i Sanskrit.

vør, f, Læbe; sml. वर, *vara*, m, *surroanding, incompassing*; वृ, *vṛ*, *to cover, to screen.*

tønn, f, Tand = दन्त, *danta*, m. *a tooth.*

jaxlar, m. pl. Kindtænder; sml. जक्ष्, *ǵakś*, *to eat.*

tunga, f, Tunge, ifølge Lassen (glossar. til Anthol.) = जिह्व, *ǵihva*, f, lingua (zend. *hizvá*, lat. *lingua*, ant. *dingua*, goth. *tuggó*). ***

grøn, f. Skjæg, egentl. det Groende, det som groer paa Hagen; sml. रोहण, *róhaṇa*, n, *growing as a plant*; रुह्, *ruh*, *to grow as a tree, to be produced or become manifest.*

eyra, f. Øre; कर्ण, *karṇa*, m. *the ear*, ligger vel for fjernt til en Sammenligning. Burnouf + udleder det tydske *Ohr* af det zend. *gaośa*, goth. *auso*, Øre, hvilket han igjen sætter i Forbindelse med घोष, *ǵośa*, Lyd.

* Wilkins, gram. of the sanscr. langv. § 1033.

** Journ. Asiat. IV. S. T. IV. p. 498.

*** Ligheden synes her fjern; men til det ovenanførte Exempel paa Overgang mellem ज og Lingvaler eller Dentaler kan føies det forhen (S. 15) anførte *tati* = *ǵati*; maaske ogsaa जगल, *ǵagala*, m, *armour*, kan være = *døgl*, n. pl., Vaaben; *þeli*, m, Kulde, Nag, Had = जल, *ǵala*, n, *frigidity (moral, mental or physical).*

+ Com. s. le Yaçna. I, p. CII—CIII.

háls, m. Hals = गल, *gala*, m. *the throat.* *

kverk, f. Hals, Strube = कृक, *kṛka*, m. *the throat, the larynx.* *barki*, m. Strube, er blot en Forvandskning af kverk.

sviri, m. Nakken; sml. चिरु, *ćiru*, n, *the shoulder joint*; e चिर्, *ćir*, *to hurt.*

øxl, f. ell. *øx*, Axel, Skulder = अंश, *ańśa*, m, *a shoulder, the shoulder blad.* Ellers haves स्कन्ध, *skandá*, m. *shoulder*, svarende til vort *Skulder.*

faðmr, m. Favn, Barm = व्याम, *vjáma*, m, *a fathom.*

hønd, f. Haand = हस्त, *hasta*, m. *the hand*; hvoraf senere i Hindust. er bleven هات, *hát*; i Pali *hatta.* **

mund, f, Haand; sml. beng. मुट्, *mút*, *a hand's broath.*

fingr, m. Finger; sml. अङ्गुरि, *anguri*, f. *a finger*, af अङ्ग्, *ang*, *to count.*

nøgl, f. og *nagl*, m. en Negl = नख, *naka*, m. n. *a finger nail*; नखर, *nakara*, m. *idem.*

gaupn, f. den hule Haand; sml. (?) कुपाणि, *kupáṇi*, mfn. *crooked-handed*; e कु, *ku*, *bad, and* पाणि, *páṇi*, *the hand.*

speni, m. en Patte, Brystvorte, sml. स्तन, *stana*, m., *the female bosom or breast.* ***

kviðr, Underlivet, Maven; sml. उदर, *udara*, n, *the belly.*

magi, m, Mave, staaer maaske i Forb. med मक्ष्, *makś*, *to fill.*

nafli, m, Navle = नाभि, *nábi*, m. f. *the navel.*

hryggr, m. Ryg; sml. रुग्न, *rugna*, *bent, crooked*, e रुज्, *ruǵ*, *to bend.*

fang, n, Skjød = अङ्क, *anka*, m. *gremium*, ifølge Lassen.

þjó, n, Lend, Arts = चुत, *ćuta*, m. *the anus*; af चुत्, *ćut*, ell. च्युत्, *ćjut*, *to be wet or moist.*

* Det kunde fortjene Undersøgelse, om *s* i Enden af dette og flere Ord er et Petrefact af en gammel Nominativendelse i Singular (liig Indernes for Masc. og Fæm. paa *s*, hvilken som Nominativendelse er bleven *r* i Oldn.); altsaa *hals* = गलस्, *galas*; *snavs* = सनस्, *sanas*, *exerement, ordure.* Man fristes til at antage det, naar man seer, at कृमिस्, *kṛmis*, en Orm, er i persisk gaaet over til قرمز, *qirmiz*, जानिस्, *ǵanis*, en Pige, til كنيز, *keníz.* Skulde denne Derivation være rigtig, vilde man ogsaa kunne ansee Oprindelsen til Suffixet *m* i flere Nomina at være Flexionsendelsen *Anusvara* (·) i Sanskr.; at f. Ex. *likam*, et Legeme, d. s. s. *lik* er देहं, *dêham*; *rikdom*, Magt, Vælde, (hvilket ansees for et sammensat Ord) = ऋक्थं, *ṛktám*, *wealth.* Det nyere norske *Skjelm* turde da komme af छलं, *ćalam*, *wickedness, fraud, trick*; det spørgende Pron. *hvem*, der i flere Almuesdialecter udtales *kem*, af किं, *kim.*

** Essai s. l. P. p. 95.

*** Hvorledes *p* og *t* ombyttes i Sanskrit og Prakrit, samt i flere Sprog. oplyses ved flere Exempl. af Hoefer, de prakrita dialecto, p. 56 fqv.

daus, m. *podex biclunis*; sml. दुष्, *duś*, *to be impure*.

seti, m. *anus*, *clunes*, udledes vel i Almindelighed af at *sidde*; men det har i al Fald en paafaldende Lighed med सिध्र, *sídra*, n. *the anus*, e सीता, *sítá*, f. *a furrow*.

fótr, m. Fod, Been = पाद्, *pád*, m. *the foot*.

kné ell. *hnie*, Knæ = जानु, *ǵánu*, m. *the knee.* *

leggr, m. Stilk, Been = लङ्ग, *lanǵa*, m, *a foot*.

kálfi, m, Læggen paa Benet; dansk: *kalle*; sml. चल, *ćala*, *tremulous*, *unfixed*.

rist, f. Vristen paa Foden; sml. पृष्ठ, *pṛśtá*, n. *the surface or superficies*.

soli, m, en Saale = तल, *tala*, n. *the sole of the foot*.

liðr, m, et Led; sml. ली, *lí*, *to join*.

hjarta, n, Hjerte = हृद्, *hṛd* eller हृत्, *hṛt*, n. *the heart*.

blóð, n, Blod; sml. रुधिर, *rudíra*, n. *blood*.

þynd, f. Mellemgulv, af *þunnr*, tynd; sml. तनु, *tanu*, *small*, *minute*.

mergr, m, Marv = मज्जन्, *maǵǵan*, f, *marrow*. **

sin, f. en Sene = स्नाव, *snáva*, m, eller स्नायु, *snáju*, f, *a tendon*, *a muscle*.

húð, f., Hud; sml. खुड्, *kud*, *to cover*.

staka, f. Skind, Hud; sml. स्थग्, *śtág*, *to cover*.

hørund, m, det yderste af Huden; sml. शरण, *śarana*, n, *who or what protects or preserves*; शर, *śara*, m, *the upper part or cream of slightly curdled milk*.

B. Herskere, Krig, Vaaben og dermed beslægtede Begreber.

1. Herskere.

regin, n. pl. herskende Guder, betyder vel egentlig Herskere; sml. राजन्, *rájan*, m, *a king*, *a prince*, *a sovereign*; af राज्, *ráǵ*, *to shine*.

* Det lange *á* her kunde vel synes at forbyde Sammenligningen med *kné*, men det falder undertiden bort ogsaa i Sanskrit, f. Ex. सज्ञ, *sagna*, adj. *knock-kneed*; i Zend. er det allerede forkortet til *śenú*. Bopp. Gr. S. p. 323.

** At *r* assimilerer sig med *g*, sees af *magga* (i Pali) = *marga* (i Sanskr.), en Vei. See Burnouf & Lassen, Essai sur le Pali, p. 85. 91.

skati, m, Konge (poët.) forekommer i Zend deels under Formen *kśaêta*, der af Burnouf oversættes *souverain*, * af *kśi* = sanskr. क्षि, *kśi*, at herske, deels under Formen *kśatra*, som Lassen oversætter *König*. ** I oldpersiske Indskrifter er den sædvanlige Kongetitel *kśâjatija*, *** hvoraf det nypersiske شاه, *śah*, Konge, udledes. I Sanskr. endelig er क्षत्त्र, *kśattra*, m, *a man of the second or military and royal class.*

drottinn, m, Herre; *drotning*, f. Dronning; *drottna*, herske, regjere; sml. दृढ, *dṛḍa*, mfn, *able, powerfull*, af दृह्, *dṛh*, *to increase.*

sjoli, m, Konge (poët); sml. शूर, *śûra*, m, *a hero.*

kongr, m, Konge, turde kunne sammenlignes med det hindust. ا کنگر, *kungrá*, *able bodied, robust*; ای کنگر, *kongrâi*, *strength.*

hroi, m. Konge = राज्, *râǵ*, *a king*: (sml. lat. *rex* for *reg's* = fransk *roi.*)

stillir, m, Konge (poët); sml. स्थल्, *sthal*, *to stand, to be firm.*

fylkir, m, Anfører, Konge (poët); see *folk* ovenfor (S. 15). Hertil slutter sig *folk-nárungr*, en Hærfører, af नृ, *nṛ*, *to lead, to conduct*, og *folk-jadar*, af samme Betydning; sml. यत्र्, *jatr*, *to subdue, to regulate.*

I den Deel af den yngre Edda, som kaldes *Skáldskaparmál* eller *Skálda*, omtales en Konge, Halfdan den gamle, om hvem berettes, at han havde 18 Sønner, 9 ældre i een Række, og 9 yngre i en anden Række. Sønnernes Navne anføres, men erklæres af kyndige Historikere kun for at være almindelige Digterbenævnelser for Konger, blotte Appellativer, udtrykkende Kongens eller Anførerens Kald, Værdighed eller Egenskaber. + Vi ville derfor ogsaa tage disse for os her. De 9 ældre Sønner kaldes:

1. *þengill*, ifølge Müller af *þinga*, *jus dicere, conventum agere*; sml. चिन्, *cin*, *to collect, to assemble.*

2. *ræsir*, if. M. *qvi procursare facit*; if. Haldorsen af *hros*, Ros; sml. इरेश, *irêśa*, *a king, a sovereign.*

3. *gramr*, if. M. *severus*; sml. क्राम, *krama*, m, *power, strength, overcoming, subduing*, af क्रम्, *kram*, *to grow, to increase.*

4. *gylfi*, if. M. *deauratus* (af gull); bedre synes en Sammenl. med गल्भ्, *galb́*, *to be bold or confident.*

* Yaçna I, 371; hvorhos han p. 277, note, bemærker: „*kśi* s'éerit en zend *ski*, lorsqu' il est verbe, et qu'il n'est précédé d'aucun préfixe, qui se joigne immédiatement à lui."

** Die altpersischen Keilinschriften, S. 35.

*** Zeitschr. f. d. K. d. M., B. 6. S. 9 flg.

+ Keyser, om Nordmændenes Herkomst og Folkeslægtskab, S. 295. P. E. Müller, Sagabibliothek, 2 B. S. 444, hvor han giver korte Oversættelser af de fleste.

5. *hilmir*, if. M. *pugnator*; sml. कील, *kîla*, m, *a lance, a pike, a weapon.*

6. *jøfr*, if. M. af *yfir, super*; sml. उपरि, *upari* (ὑπερ) *upon, above*; hvortil det nyere Ord *ypperlig* slutter sig. Kunde man antage en Ombytning af *j* og *g* i Oldn., vilde adj. *gøfugr*, anseelig, ypperlig, fornem, give en god Forklaring over dette Navn; og hertil svarer et hidtil ikke opdaget Positiv til Superlativet *śèvista* i Zend og शविष्ठ, *śaviśṭa*, i Sanskrit (vort *gjæveste*), hvilket forekommer i Rigveda og Samaveda, og oversættes af Rosen og Stevenson ved *robustissimus, fortissimus, all-powerfull.* *

7. *tiggi*, if. M. af *tiginn, ornatus*; sml. *tign*, f. Værdighed, Majestæt, med तेजस्, *têǵas*, n. *splendour, dignity*, af तिज्, *tiǵ, to shine.*

8. *skuli*, if. M. *protector*; af *skyla* = स्कु, *sku, to cover.* Det turde dog maaskee kun være en Afændring af det ovenfor omtalte *sjoli*.

9. *harri*, Herre; sml. ovenfor S. 1, eller og *hari* nedenfor.

Som Navne paa Halfdan den gamles ni yngre Sønner opgives:

1. *hilldir*, af *hilldur*, Feldtslag; sml. det hind. هلر, *hullar, tumult, commotion, disturbance*, og هلا, *hallá, tumult, assault.*

2. *nefir*, if. M. af *nefr, filius*, staaer vel snarere i Forbindelse med नाभि, *nábi, a king, a chief.*

3. *auði*, if. M. af *auði, opes*; sml. zend. *aoǵô*, hvis Superl. *aoǵistô* oversættes *le plus fort*; ** ओजस्, *oǵas*, n, *splendour, strength*; eller maaskee bedre आढ्य, *âdja, opulent, wealthy, rich.*

4. *yngvi*, af *ung*, der maaskee kan have forenet de samme Betydninger som det tilsvarende युवन्, *juvan, young, best, excellent, endowed with native or natural strength.*

5. *dagr*, if. M. = *dádigr, strenuus*; sml. दह्, *dah, to shine, to burn.*

6. *bragi*; sml. भ्राज्, *b'râǵ, to shine.*

7. *buðli*, if. M. af *bøð, pugna*; sml. वुध्, *vud, to hurt, to kill.* Meget nær ligger भूधन, *b'údána, a king*; भूति, *búti*, f, *power, dignity.*

8. *lofði*, if. M. = *lofaði, laudatus*; sml. रूपवत्, *rúpavat, beautiful; handsome.*

9. *sigarr*, if. M. af *sigr, victoria*; sml. जी, *ǵri, to conqver, to reduce.* Heraf udledes *siklingr*; men det er et Spørgsmaal, om dette ikke snarere staaer i Forbindelse med शाक, *śaka, a sovereign, a prince, who gives his name to an era*; af शाक्, *sak, to be competent or powerfull.*

Blandt Benævnelser paa Konger, har Skálda endelig *sinnjor* eller *senjor*, der vel synes nærmest at kunne forklares af

* Journ. Asiat. IV. Sér. T. V. p. 256.

** Journ. Asiat. IV. S. T. V. p. 304

det franske *seigneur*, lat. *senior*, men, skulde det vise sig at være ældre end fransk eller latinsk Indflydelse i Norge, tør det udledes af सांयु, *sañju*, adj. *happy, prosperous, fortunate.*

jarl eller *jall*, Hertug eller Greve, er meget omtvistet med Hensyn til Oprindelsen. Hald. sætter det i Forbindelse med *ár*, en Drabant (आर, *ara, swift, speedy*); Ihre med *eriles* eller *heriles* (diminut. af *herus*), der i det senere latinske Sprog brugtes som Benævnelse paa fyrstelige Personer. Seldenus de tit. honor. udleder det af *æra*, *ærlig*, i hvilket Tilfælde vi gjenfinde det i zend. *airja, venerandus*,* sanskr. आर्य, *arjja, excellent*, subst. *a master.* Da *rl* og *ll* i Oldn. udtaltes næsten som *dl*, synes mig यत्र्, *jatr, to subdue or regulate*, at ligge meget nær til Sammenligning.

2. *Hærførere, Helte, Krigere.*

hundingi, en Høvedsmand, egentl. en Anfører for hundrede (centurio); sml. शत, *śata*, n, *a hundred*, hvoraf, ved Indskydelsen af en Nasal, kommer baade det lat. *centum*, fr. *cent*, og det goth. og angls. *hund*, hvilken Form ogsaa i Oldn. synes at have været den ældste, maaske ved Siden af *sund*; thi *þúsund*, tusinde, er sikkerlig dannet af *tugr*, et Antal af ti, og *sund* = *hund*.

hari, en stor Helt; sml. हार, *hára*, m, *war battle*; af हृ, *hr*, *to seize.*

halir, pl. Helte, er maaskee blot en Variant af foregaaende; ellers kan sammenlignes det pers. يل, *jal, a hero, a brave man* (svensk *hjelte*).

hetja, f, en Helt, Kjæmpe; sml. हट्, *hat*, *to treat with violence, to oppress*; hindust. هتهيانا, *hathjáná, to seize.*

grer, en stor Helt; sml. hind. گریار, *garijâr, stout hearted, obstinate.*

rekkr, en modig, tapper Helt; sml. रक्ष्, *rakś, to guard, to protect.*

frakki, en mandig, tapper og mægtig Mand; sml. पुरुष, *puruśa*, m, *a man*, hind. پرکھ, *purukh, a man (vir).*

bauti, m, den som slaaer, fælder; sml. बध, *badá*, m, *a killer, a slaughter*, e बध्, *bad*, substituted for हन्, *han, to kill.*

bani, m, en Banemand; sml. zend. *vana, destructeur* (Burnouf).**

gunni, m, en stridbar Mand; sml. गुण, *guna*, m, *heroism, valor.*

herjan, m, Kriger, Odins Tilnavn; sml. हृ, *hr*, *to destroy, to take by violence.*

hirð eller *hyrð*, f, Livvagt; sml. hind.

* Yaçna I, 326.

** Yaçna I, 443, not.

og pers. گردا, *girdá, a circle, a ring, round*; hind. گرداوا, *girdává, a patrole,* pers. گرد, *gyrd, fortis, bellicosus* (Meninski).

verðung, f, kongelig Livvagt, er maaskee blot er Afændring af foregaaende, eller at sml. med वारण, *várana*, n, *defence, protecting, guarding.*

firar, fyrðar, pl. Krigsfolk; sml. वीर, *víra*, m, *a hero, a warrior, a champion.*

tirar, eller *tyrar*, pl. tappre Folk, udledes formeentlig af *tyr*, Nordboernes Krigsgud, hvoraf *Tirsdag, dies Martis,* har sit Navn; sml. चार, *ćara*, m, *the planet Mars.*

beimar, pl. Krigere, Stridsmænd; sml. भीमर, *b́ímara*, m, *war, battle*; e भीम, *b́íma, fear.*

gotnar, pl. raske Krigsfolk; sml. योध, *jôd́a*, m, *a warrior, a soldier, a combattant*, e युध्, *jud́, to fight.*

skatnar, pl. Kongens Drabanter; see ovenfor *skati*, hvortil kan føies क्षत्तृ, *kśattr*, m, *a charioteer, a doorkeeper, a porter*; e क्षद्, *kśad* (sautra root),* *to screen or defend.*

bragnar, pl. Krigsfolk, if. Skálda, af *brági*, see ovenfor. Da Ordet ogsaa betyder *Folk* i Almindelighed, tør det staae i Forb. med det hind. برگ, *barg, an assembly of people of one class.*

3. *Kamp, Slag.*

folk, en Krigshær, hvoraf *fylking*, Slagorden, see ovenfor S. 15.

bøð, f, et Feldt- eller Søslag; sml. वुध्, *vud́, to hurt, to kill.*

guðr, f, et Feldtslag; sml. युध्, *jud́*, f, *war, battle.*

hilldur, f. Krigens Gudinde, 2. et Feldtslag; see ovenfor *hilldir*, S. 21.

andþveiti, n, Angreb, Kamp, sammensat af *and*, imod, = अन्ति, *anti* (αντι), præp. obsoleta: *ante*, og *þveiti*, der synes beslægtet med तुड्, *tud, to pull to pieces, to hurt or kill.*

barátta, f, Kamp, Slag; *beria*, at slaae; sml. बर्ह्, *barh, to kill or hurt.* Nogle Forfattere have oversat *mahab́árata*, Navnet paa det største indiske Epos, ved *den store Kamp*; men, uagtet भारत, *b́árata*, betegner den Kamp, som i dette Værk skildres, tør det være tvivlsomt, om det kan sammenlignes med det oldn. *barátta*, da hiint vel nærmest kommer af भरत, *b́arata*, en Rhapsodist, en, som reciterer Digte efter Hukommelsen, en *Barde.*

skilmast, fægte for Øvelse, (fransk *escrimer*); sml. श्रम, *śrama*, m, *military exercise*; e श्रम्, *śram, to be wearied*; see ogsaa *skálm* nedenfor.

valr, m, de Faldne (i et Slag); sml. वेला, *vélá*, f, *easy and sudden death.*

* *Sautra* kaldes en Rod, naar den ei forekommer som Verbum, men blot viser sig i deriverede Nomina.

4. Vaaben.

a. i Almindelighed:

døgl, n, pl. Vaaben; sml. दघ्, *dag*, *to hurt or kill, to protect*; eller जगल, *gagala*, m, *armour*.

b. Angrebsvaaben:

sviða, f, Dolk, Sværd; sml. स्वाति, *svâti*, f, *a sword* (ital. *spada*).

hrotti, m, et Sværd; sml. श्रथ्, *śrat*, *to hurt, to kill.*

hjör, m, Kaarde, Sværd; sml. शिरि, *śiri*, m, *a sword*.

laufi, m, et Slags Sværd; sml. लुप्, *lup*, *to cut, to cut of or down.*

refði, n, en Sabel; sml. रफ्, *rap*, *to hurt or kill.*

sax, n, et kort Sværd, en Dolk, en Madkniv; sml. शास्त्र, *śastra*, n, *a sword*, f. (-स्त्री) *a knife.*

skarr, m, et Sværd; sml. छुर्, *ćur*, *to cut.*

sledda, f. et Slags segelformigt Sværd; sml. श्लथ्, *ślat*, *to kill.*

skálkr, m, et Sværd; sml. शालाका, *śaláká*, f, *a javelin, a dart.*

tangi, blandt Sværdnavne i Skálda, = टङ्क, *ṭanka*, m, *a sword.*

gora, ligesaa; sml. गूर्, *gúr*, *to injure, as to wound, to kill &c.*

lotti, ligesaa; sml. लुट्, *luṭ*, *to knock down.*

løgðir, ligesaa; sml. लुच्, *luć*, *to cut.*

þrór, ligesaa; sml. द्रू, *drú*, *to wound or kill.*

marr, ligesaa; sml. मृ, *mṛ*, *to die*, मार, *mára*, m, *killing, slaying.*

gellir, ligesaa; sml. ईलि, *íli*, f, *a weapon, somitimes considered as a cudgel, and somitimes as a short sword.*

sálgarðr, ligesaa, af *sálga*, dræbe, = शार्घ्, *śarg*, *to wound or kill.*

glaðiel, n, Dolk, Spyd, kommer vel nærmest af *gladius, gladiolus*, men begge kunne henføres til क्रथ्, *krat*, eller श्लथ, *ślat*, *to kill.*

skeiðir, f, pl. Skede; sml. छेद्, *ćéd*, *to cover.*

tengsla, f, en Øxe med et langt Blad; sml. टङ्ग, *ṭanga*, m, *an axe.*

génia, f, en Øxe; sml. चुण्, *ćuṇ*, *to cut.*

kjak, n, en lille Øxe; sml. छो, *ćó*, *to cut.*

spjót, n, et Spyd; sml. स्फिट्, *spiṭ*, *to kill.*

geir, m, et Spyd; sml. गिरि, *giri*, *to wound or kill*, hvoraf गीर, *gíra*, m, *a scimitar.*

lensa, f, Landse; sml. दंश्, *danś*, *to sting.*

késia, f, en Landse; sml कश्, *kaś*, *to kill, to hurt*; कष्, *kaś*, *to destroy, to kill.*

dørr, m, et Spyd, Kastegevær; sml. दृ, *dṛ, to hurt or kill*; द्रु, *dru, to hurt, to wound or kill.*

skálm, f, Spyd, Stage; sml. शल, *śala*, m, *a spear, a stake.*

naut, blandt Spydnavne i Skálda; sml. नु, *nu*, m, *a weapon.*

ør, f, en Piil, er maaskee beslægtet med adj. *ør*, rask = अर, *ara, swift, speedy*; eller med hind. آر, *ár*, f, *a goad.*

pila, f, en Piil, = पीलु, *pílu*, m, *an arrow*, af पिल्, *pil, to cast or throw.*

flein, m, en Piil, synes beslægtet med foregaaende eller med *flyta*, haste, skynde sig = प्लु, *plu, to go by leaps*; hind. پلانا, *paláná, to run away.*

oddr, m, Od; sml. pers. ایدره, *ydreh, cuspis* (Meninski).

bogi, m, en Bue; sml. भुज्, *buǵ*, mf, *a bending, a curve.*

þundr, m, en Bue; sml. धनु, *ďanu*, m, *a bow*; af धन्, *ďan, to cast as an arrow*; दण्डार, *daṇḍára*, m. *a bow, or any instrument for casting arrows or darts.*

þømb, f, en Bue; sml. hind. دمانا, *damáná, to bend (with elasticity).*

bissa, f, Bøsse; sml. बिस्, *bis, to throw or cast.*

skjota, at skyde; sml. चुद्, *ćud, to throw or cast.*

c. *Forsvarsvaaben:*

hjálmr, m, Hjelm; sml. हल्, *hal, to cover.*

hraun, blandt Hjelmes Navne i Sk.; sml. रुन्धत्, *runďat*, mfn, *hindering, opposing, stopping.*

þokki, ligesaa; sml. तक्ष्, *takś, to cover.*

kollir og *kauld*, ligesaa; sml. कूल्, *kúl, to cover, to hide, to screen.*

velgr, ligesaa; sml. वल्क, *valka*, n, *the bark of a tree, the scales of a fish*; c वल्, *val, to surround.*

stefnir, ligesaa; sml. स्तम्भ्, *stamb́, to stop, to hinder.*

þund, f, Harnisk, Pandser; sml. तुड्, *ťuḍ, to cover, to screen.*

høkull, m, Brystharnisk; sml. शकल, *śakala*, n. *skin, bark.*

kund, blandt Brynjenavne i Sk.; sml. कुन्थ्, *kunť, to cling to, to twine round or be connected with.*

barði ell. *borði*, m, et Skjold; sml. स्पुर, *spura*, m, *a shield.*

baugr og *bognir*, blandt Skjoldnavne i Skálda; sml. भुग्न, *b́ugna*, mfn, *crooked, curved, bowed*, af भुज्, *b́uǵ, to curve.*

vigi, n, en Vold, en Skandse; sml. विघ्न, *viǵna*, m, *obstacle, impediment.*

stika, omgjærde med en Vold eller Palissader; sml. ष्टक्, *ṣṭak, to resist, to oppose.*

veria, værge, forsvare; *vernd* eller *vørn*, f, Forsvar, Beskyttelse; sml. वृ, *vṛ* (præs. वृणीते, *vṛṇīté*), *to screen, to invest, to cover;* ऊर्णु, *ûrṇu, to cover.*

6. *Saar, Drab.*

sár, n, Saar; sml. शूर्, *śûr, to hurt or kill;* शर्ध्, *śarḑ, to wound or kill.*

und, f, Saar, Vunde; sml. वुध्, *vuḑ* (præs. वुन्धयति, *vunḑajati*), *to injure, to hurt.*

mein, n, Saar, Skade; sml. मय, *maja*, m, *hurting, injuring*, af मी, *mî, to hurt, to injure.*

vig, n, Drab, Saar; sml. विघातिन्, *viǵatin, wounding, killing;* af वि, *vi, a particle*, impl. *separation, disjunction*, og हन्, *han, to hurt or strike.* Hertil slutter sig ogsaa *vigr*, f, en Landse.

C. Ild og Lys, samt dermed beslægtede Begreber.

elldr, m, Ild, synes beslægtet med उल्, *ul*, (Sautra root), *to burn;* उल्का, *ulkâ*, f. *a firebrand, flame, fire;* saameget mere som Labialvocalen viser sig i andre til samme sig sluttende Derivater, som

ulli, m. Ild (poët.)

ylr, m. Varme; *ylia*, at varme.*

volgr, adj. lunken; *velgia*, at gjøre lunken.

herkir, m. Ild, udledes af Haldorsen af *hark*, Knarken, formeentlig med Hensyn til Ildens Knittren og Spragen; det forekommer mig ligesaa rimeligt, at sætte Ordet i Forbindelse med अर्क्, *ark, to heat or warm;* som Subst. m. *the sun*, eller med कर्क, *karka*, m, *fire.*

freki, m. Ild; sml. वृह्, *vṛh, to roar as a wild beast* (cfr. *varg* eller *freki*, en Ulv), *to shine;* altsaa enten med Hensyn til dens Knittren, eller med Hensyn til dens Skin, hvorfor ogsaa en Bisol kaldes *freki;* hind. پرکاس, *parkâs, light, clear.*

fyr, m. Ild; sml. पारु, *pâru*, m, *the sun, fire;* e पा, *pâ, to nourish.*

gim, Ild; sml. जम्, *ǵam*, eller जिम्, *ǵim, to eat.*

leigr, Ild; sml. लिह्, *lih, to lick.* Horats: flamma properabat lambere tectum.

funi, m, Emmer, glødende Aske; sml. पूञ्, *pûn*,** *to purify, to cleanse, physically or metaphorically.*

* Almuen bruger endnu i flere Egne Ordet *Øl* eller *Øll*, for at betegne stærk og qvalmende Hede.

** Bogstavet *f* forekommer ikke i Sanskr.; men til oldn. *f* svarer i S. *p* og *b*.

usli, m, Ild (poët.); sml. उष्, *uś*, *to burn*, hvoraf उषप, *uśapa*, m. *fire*, उष्ण, *uśṇa*, adj. *hot, warm.*

eisa, f, Ild == आशिर, *âśira*, ell. ईषिर, *íśira*, m, *fire.*

fastr, m, Ild; sml. भसद्, *b́asad*, f, *the sun*; भस्, *b́as*, *to shine.*

kindir, m. Ild; sml. चण्ड, *ćaṇḍa*, adj. *hot, warm*, चण्डना, *ćaṇḍanâ*, f, *warmth.*

log, n, eller *logi*, m, Lue; sml, लुज्, *luǵ* (eller लुजि, *luǵi*), *to shine*; Hindust. لو, *lau*, *the flame of a candle*, لوکھ, *lukh*, *a flame.*

brimi, m, flammende Ild; sml. भृमि, *b́ṛmi*, *a whirlwind, an eddy, a whirlpool* (cfr. *brim*, Brænding), af भ्रम्, *b́ram*, *to turn round, to be unsteady or unfixed.* Altsaa egentl. en Benævnelse paa Flammen, sigtende til dens Flagren og Hvirvlen.

duni, m. Ild (poët.) == धुवन, *d́uvana*, m. *a title of Agni (fire, always associated with the idea of the deity presiding over it, and who is worshipped of the Hindus)*; e धू, *d́ú*, *to agitate*, hvoraf ogsaa धून, *d́úna*, adj. *distressed by heat or thirst.* Sml. ogsaa दव, *dava*, m. *fire in general* == دون, *daon* i Hindust. Beslægtet hermed er *tundra*, at brænde, *tundr*, en Brandpiil; hind. تند, *tund*, *hot*, pers. تندور, *tyndur*, et Fyrbækken.

varmi, m. Varme, kan paa den ene Side sammenlignes med घर्म्म, *ǵarmma*,* m. *heat*, og paa den anden Side med उष्म, *uśma*,** m. *heat*, hvortil derhos slutter sig *orna*, at opvarme, medens *hrymr*, m. Ild, er beslægtet med det første, og med ग्रीष्म, *gríśmâ*, *hot.*

hiti, m, eller *hita*, f, Hede, Varme, == इद्ध, *idda*, n, *sunshine, light, heat.*

hlá, smeltes, tøe; *krap*, n, halvtøet Sne; *lin*, n, Tøe. Disse Ord slutte sig deels til श्रै, *śrâi*, *to melt, to liqvefy*, deels til ली, *lí*, id., hvoraf लीन, *lína*, melted.

þá, f, optøet Jord; *þeyr*, m, Tøveir; sml. दु, *du*, *to heat*, दव, *dava*, ell. दाव, *dâva* (i Pali og Prakrit *tava*), m, *heat*, दह्, *dah*, *to burn*, pers. تاو, *tâo*, *heat*; hertil slutter sig ogsaa *dás*, m, en Praas; (og *praas* lader sig igjen udlede af प्रुष्, *pruś*, *to burn*, hvoraf प्रोष, *próśa*, m, *burning*).

bál, n, et Baal; sml. भाल, *b́âla*, m, *light, lustre*; peng. ज्वाल, *vâl*, *to kindle a lamp.*

gneisti, m, Gnist, synes at komme af det ovennævnte अग्नि, *agni*, Ild, ved Aphæresis af Begyndelsesvocalen, og Tilsætning af Afledsendelsen *sti.* — Af samme Oprindelse er formeentlig *egna*, opirre, altsaa egentl. gjøre heed.

* Bogstaverne *g* og *v* ombyttes i mange Sprog; Exempler ansees overflødige.

** Slægtskabet mellem *r* og *s* er ogsaa erkjendt og af Flere behandlet, f. Ex. af Bopp, verg. Gr. S. 21—22. Gram. ling. Sanscr. S. 45.

brenna, at brænde = भृ, *bṛ* (præs. भृणाति, *bṛṇâti*) *to fry* (ifølge Wilson), *bruler* (if. Eichhoff).

blossa, blusse = प्लुष, *pluś* = प्रुष, *pruś* = प्युष, *pjuś* = ब्युष, *bjuś*, *to burn*.

skara, puste til Ilden; cfr. चुरी, *ćurí*, *to burn*; hindustansk جارنا, *ǵârnâ*, *to light, to kindle to burn*.

reykr, m, Røg = ऋजीक, *rǵíka*, m, *smoke*.

lysa, at lyse = लोच्, *lôć*, *to shine*; sml. ogsaa लुज्, *luǵ*, *to shine* og रुज्, *ruǵ*, *id*.

skina, at skinne, = चदि, *ćadi* (præs. चंदति, *ćandati*), *to shine*.

kirnir, det glimter, det skinner; sml. किरण, *kiraṇa*, m. *a ray of light, a sun or moon beam*.

biartr, adj. klar, skinnende; *birta*, f, Lys, Skin, Glands; sml. वृत्, *vṛt*, *to shine*, वर्त्ति, *vartti*, f, *a lamp, a bougie*.

brjá, at lyne; sml. भ्राज्, *bráǵ*, *to shine*; *breshnu* eller *brekhnu*, *éclair*, ifølge Eichhoff (cfr. sv. *blixt*).

bragð, f. Reenlighed, Klarhed = भ्राजथु, *bráǵatu*, f, *brilliance, splendour, beauty*; af nysanførte *bráǵ*.

blakki, m., og *blik*, m. Glands; sml. भ्लाश्, *bláś*, *to shine*. Da Haldorsen i sin lat. Oversættelse af *blakki*, bruger Udtrykket, *candor sine macula*, kunde til Sammenl. ogsaa anvendes बलक्ष, *balakśa*, adj. *white (the colour)*.

fä, f. Glands, *fagr*, adj. skjøn, smuk; sml. भग, *baga*, n, *beauty, splendour*; भा, *bá*, *to be luminous, splendid or beautiful*.

skiómi, m. Glands, Skin; *skima*, f, et svagt, dunkelt Skin; sml. स्यूम, *sjúma*, m, *a ray of light*.

lygt, f, en Lygte; sml. लोक्, *lók*, *to shine, light*.

geisli, m, Straale; sml. यशस्, *jaśas*, n, *splendor, lustre*.

glan, n. glattede og polerede Varers Blankhed; *glans*, n, Glands; sml. लड्, *laḍ* (Præs. लंडति, *lanḍâti*), *to shine*; भल्ला, *ǵalá*, f, *sunshine, splendour, brilliant or glistering light*. Herhen hører videre *glämpa*, skinne, glindse; *glamsbeckr*, m. Solskin; *glóa*, skinne, *glana*, klare op; hindust. کھلنا, *khulna*, *to clear up (the sky)*.

skar, n. Lysetaande; sml. क्षार, *kśâra*, m, *ashes*.

D. Tid.

tíð, f. Tid = तिथ, *tiťa*, m, *time*.

ár, n, Aar. Hermed kunde synes at stemme overeens आर, *ara*, m, *a Jaina division of time*; men da herved beteg-

nes en meget betydelig Aarrække, tør Sammenligningen være tvivlsom. Utvivlsomt er Slægtskabet med det zendiske *jâre*, Aar, ifølge Lassen og Burnouf.* Dette er maaskee igjen beslægtet med अव्द, *avda*, m, eller उर्वट, *urvvaṭa*, m. *a year.* En mærkelig Levning af den ældre Benævnelse paa Aaret haves i det hindust. تيورس, *teoras, the third year past or to come*, hvori *te* er en Forkortelse af *tri* eller *tre* (hindust. *tin*), og *or* synes at betegne Begrebet Aar.

æfi, f. Levetid, Alder; sml. आयु, *âju*, m n. *age, duration of life.*

ølld, f. et Aarhundrede; *alldr*, m, Alder; *elli*, f, Alderdom; sml. वृद्ध, *vṛddá*, mfn, *old, aged, ancient*, it. *heaped, accumulated;* sml. *urdr*, m, en stor Mængde.

mánaðr, m, Maaned, af *máni*, m, Maane; sml. भेन, *béna*, m, *the moon*; मास, *más*, m, *the moon, a month* = det zend. ماوو, *mâo*, i Acc. *mâonhem.* **

goi, f, Navnet paa den Maaned, da Solen gjennemvandrer Fiskenes Tegn (den 2den Maaned), synes at staae i Forbindelse med गो, *gó*, m, *a bull, the moment of the sun's entering Taurus*, det vil sige Begyndelsen af den anden Maaned efter Hinduernes og andre gamle Folkeslags oprindelige Aarsberegning, fra Foraarsjævndøgn. Tør vi nu antage, at vore Forfædre have havt samme Udgangspunct for deres Aar i forhistorisk Tid, kan *goi* betegne den anden Maaned; og fra den Tid Aarets Begyndelse flyttedes til Midvinter, er Navnet bleven beholdt for den anden Maaned, uden at dets oprindelige Betydning er bleven paaagtet, ligesom omvendt Romerne beholdt Navnene *september, october*, o. s. v., uagtet disse ved den julianske Kalenders Indførelse vare blevne til niende, tiende o. s. v. Maaneder.

dagr, m, Dag, har kun Begyndelsesbogstavet tilfælles med द्यु, *dju*, n, *a day;* men da ग ofte svarer til *g* i Oldnorsk, synes der at være Slægtskab tilstede, ligesom og med दिवस, *divasa*, m. n. *a day*, som i Pali er bleven *diaho.**** Ogsaa अहन्, *ahan*, m, *a day*, har Lighed med det Oldn., naar man turde antage, at *d* kunde sættes foran som et mindre væsentligt Bogstav. *dagan*, f. Dagning, Dagbrækning, slutter sig i saa Fald med Lethed hertil. Sml. endvidere दह्, *dah, to shine*, hvoraf दग्धा, *dagdá*, f, *the quarter, where the sun is observable.* Blandt de enkelte Ugedages Navne vil jeg blot nævne, at Onsdagen kaldes बुधवार, *budávâra*, Budas Tour, Gang eller Dag; hindust. blot بدھ, *budh, wednesdag;* hvoraf atter sees, at Odin

* Zeitschr. f. d. K. d. M., B. 6 S. 33, og Yaçna I, 36.

** Bopp, vergl. Gr. S. 54.

*** Burnouf et Lassen, Essai sur le Pali, p. 165.

kan sammenlignes med Buda eller efter den sædvanlige Skrivemaade Budda.

nótt (for *nokt*), f, Nat = नक्त, *nakta*, n, *night* (bruges formeentlig kun som adv. *naktam*, om Natten, af *niś*, Nat).

njóla, Nat (poët.); sml. नील, *níla*, mfn, *dark blue or black*; नीलपङ्क, *níla-panka*, n, *darkness*.

vor, n, Vaar; sml. (?) वहि, *vahi*, *to grow or increace*.

sumar, n. Sommer, d. e. Blomsternes Tid; sml. सुम, *suma*, n, *a flower*; सौम्य, *sáumja*, *handsome*, *pleasing*, *mild*; *sommo* (i Pali) *agreable*.

haust, n, Høst; गोष्ट्, *góst*, *to assemble, to collect*.

vetr, n, Vinter, d. e. Vindens Tid; sml. वात, *váta*, eller व, *va*, m, *air*, *wind*.

otta (for *okta*), f, de tre Timer fra Kl. 3 til 6 om Morgenen, = उष, *uśa* eller उखा, *uká*, ind. *the end of night and daybreak*.

eikt, f, et Tidsrum af tre Timer, turde staae i Forbindelse med अष्टन्, *aśtan*, otte (eng. *eight*) og betegne ⅛ af Døgnet, en Inddeling, som ogsaa var brugelig hos de gamle Hinduer, saasom पहर, *prahara*, betyder *a watch*, *an 8th part of the day, or a division comprising about three hours*.

morgun, m, Morgen, er maaskee मुख, *muka*, n, *commencement*,* og

aptan ell. *aftan*, m n, Aften, er maaskee beslægtet med अवधि, *avadi*, m, *conclusion*, *termination*.

gær, adv. igaar = ह्यस्, *hjas*. ind. *yesterday*; hindust. کل, *kal*, *id*.

bil, n, Mellemrum, Tidsrum; sml. वेला, *vélá*, f, *time*, *tide*, og भिल्, *bil*, *to separate*. Ordet bruges endnu i flere Dialecter i Norge, og udtales *bel*, og i Hindust. بیلا, *bélá*, *a while*, *a time*.

rið eller *hrið*, f, et kort Tidsrum; sml. ऋतु, *rtu*, m, *a season*.

bið, f, Ophold, Nølen; sml. बद्, *bad*, *to be steady or firm*.

nu, adv. nu; sml. नु, *nu*, m, *time*. «*Nunc* esse videtur», Lassen i Glossariet til Anthologien.

strax, adv. strax, = स्राक्, *srák*, ind. *qvickly*, *instantty*.

framm, adv. frem; sml. परम्, *param*, ind. *here after*, *afterwards*.

fyrr, adv. før, = पुरा, *pura*, ind. *old*, *past*, *long past*; deraf पुराण, *purána*, adj. *old*, *ancient*, = *forn*, gammel; af पुर्, *pur*, *to precede*.

þá, adv. da, paa den Tid = तदा, *tadá*, ind., *then*, *at that time*; hindust. تو, *tao*, *then*, *in that case*; pengabisk ਤੇ, *te*, eller ਤੌ, *tau*, *then*.

* Bogst. *r* bortfalder jævnlig i den af Sanskr. deriverede Dialect Pali, foran en anden Consonant — Essai sur le Pali, p. 91.

þá, conj. da, *cum, ubi* = *jadâ, when, at what time.* I Sanskrit bruges Affixet *dâ* til at betegne Tid i flere Tilfælde, f. Ex. इदा, *idâ*, nu, paa denne Tid; सर्वदा, *sarvadâ*, altid.

idull, adj. uafbrudt, vedvarende, idelig, er beslægtet med *idia*, at arbeide, = यत्, *jat, to work, to energize, to persevere.*

ungr, adj. ung = युवन्, *juvan*, contr. *jûn, young.*

gamall, adj. gammel; sml. ज्या, *gjâ, to be or become old*, hvortil synes at være kommen en Formendelse *mal*, der i Sanskrit forekommer i enkelte Ord,* eller det oldn. *mál*, Tid.

Endelsen *-var*, i Ordene: *tvisvar*, togange og *þrisvar*, tregange, er वार, *vâra*, m, *a multitude, a quantity;* adv. *a time*, foran hvilket er sat द्विस्, *dvis, thwice* og त्रिस्, *tris, trice.* Heraf kommer ogsaa det i den bergenske Dialect endnu brugelige *børt*, Tour, vis Orden.

seinn, seen; sml. सायाह्न, *sâjâhna*, m, *the evening, eventide;* af सायम्, *sâjam, evening*, og अहन्, *ahan*, day.

OMSKRIVNINGSSYSTEM.

Vocaler:

i Begyndelsen: अ,ॲ a, आ â, इ i, ई î, उ u, ऊ û, ए ê, ऐ âi, ओ ô, औ âu, ऋ ṛ, ॠ ṝ

i Midten eller Enden: {uden Tegn} ा ि ी ु ू े ै ो ौ ृ ॄ

Anusvâra og Visarga:

ं ṅ eller ṃ, ः ḣ

* Wilkins gr. § 858.

Consonanter:

Gutturale	क k, ख k̔, ग g, घ g̔, ङ n;
Palatine	च é, छ c̋, ज ǵ, झ g̋, ञ n;
Lingvale	ट ṭ, ठ ṭ̔, ड ḍ, ढ ḍ̔, ण ṇ;
Dentale	त t, थ t̔, द d, ध d̔, न n;
Labiale	प p, फ p̔, ब b, भ b̔, म m;
Halvvocaler	य j, र r, ल l, व v;
Sibilanter og Aspiration . . .	श s̓, ष s̔, स s, ह h;

क्ष betegner ks̔, og ज्ञ ǵn.

Anm. Tegnet (ʿ), sat over et Bogstav, betegner, at en *h*-Lyd høres efter Bogstavet, g̔ f. Ex. udtales som *gh* i Ordet: *Baghoved*, d̔ som *dh* i: *Ladhed.* é betegner den Lyd, som Tydskerne udtrykke ved *tsch*, de Franske ved *tch*, de Engelske ved *ch*; ǵ den Lyd, som Tydsk. betegne ved *dsch*, de Fr. ved *dj*, og de Eng. ved *j*. Punctet under Lingvalerne betegner, at de udtales ved at lægge Tungen langt ind under Ganen. s̓ synes at betegne en Mellemlyd mellem sch, s og h; s̔ er Tydsk. *sch*, de Fr. *ch*, de Eng. *sh*.

Blandt Vocalerne regnes *ṛ* og *ṝ*, hvilke de Franske og Engelske pleie omskrive med *ri* og *rí*, men som synes blot at have været udtalte ved en dirrende Bevægelse med Tungen, ledsaget af en dunkel Lyd.

De smaae Forandringer i Formen, som nogle Consonanter ere underkastede, naar de forbindes med andre, ansees det overflødigt her at anføre.

1846.

